8,5 миллион пунт ялат лургда вай Даьхенна!

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

СВЕТ

арадувл 1923 шера денз

№ 71 (2696)
КIиранди
2
сентябрь
1962 шу
Мах 2 кеп.

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областной Грозненски городской комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета а орган

Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР-а ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

1962-ча ах шера социалистически яхье яьнна дика толамаш даьхача республикерча къахьегамхой депутатий юрта Советашта Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен Грамота ялара хьакъехьа

Юртий, поселкови, станични къахьегамхой депутатий Советаша социалистически яхье яьнна хьалхарча 1962-ча ах шера дика толамаш дахарах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен Грамота лойла укх юртий къахьегамхой депутатий Советашта:

Надтеречни района Гвардейски юрта Совета.

Советски района Ушкалоевски юрта Совета.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума председатела заместитель **Е. ИЗВАРИНА.**

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **М. КОМАРОВ.**

г. Грозный, № 192, 24 августа, 1962 шера.

Лакха лоаттаде ахархочун сий

КЪАМАЬЛ ДУ НАДЕЖДА ГРИГОРЬЕВНА ЗАГЛАДАС — ЖИТОМИРСКИ ОБЛАСТА «ПЕРВОЕ МАЯ» ЯХАЧА КОЛХОЗЕРЧА 69 ШУ ДАЬННАЧА ЗВЕНЬЕВАЯС, СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ КЪАХЬЕГАМА ТУРПАЛА

Сона вIалла а дагара дIайоалаш яц «Правда Украины» яхача газета тIа хинна цхьа статья, воIа Василе йийшар сона из. Днепропетровщинера механизаторий бригадир коммунист Тимофей Андреевич Шевченко вувцаш яр из, цун цIи яр «Ахархочун сий» яхаш.

Къаьстта белгалдоалаш а турпале а хеталуш хIама дацар цу тIа. Цунгара дIадийхадар хьалхара е шоллагIа культиваци яь йоаллашехьа а, соахкарча гидуаргех цIенданза долча лаьтта цу сахьате хьажкIаш дIаювлга, хIаьта цо из де тигадацар. Цо кхетадора: иштта хьажкIаш дIайийча рапорт-м сихха дала тарлургдар, цхьабакъда, гидуаргаша хьажкIаш кIалхьоргъяр — уж хьувкъарг ма-йий, аьнна, даха дог дацар. Мелла шийна тIагIерте а, цо шийна хеттар мара динзар: гидуаргаш хьалтIаяларга хьежжа, кхы а массехказза культиваци йир цо. ХьалтIаяьнна гидуаргаш йоха а яь, тIаккха мара дIатассанзар цо хьажкIаш. ХIанз дика хьийкъа а хьийкъа кхачаш латт цун хьажкIаш. ХIаьта хьаькъале йоаца команда хьисап а ца деш хьайийцача доалахой дукха ца говш юха аха йийзар шоай хьажкIаш.

Из хIама дага а ухаш сона хеталу: нагахьа санна массане а массаз а шоаш дер Тимофей Андреевич Шевченко санна хьисапаца, кхетамца, нийсачоа тIера ца боалаш деш хилча дуккха а дикагIа леларгдар-кх дуккхача боахамашкара гIулакхаш. ХIаьта керттердар да хIара вар иштта дог цIена хилар, хIара вар шийна тIалатта болх а юкъара гIулакх а иштта дагадоаллаш, цунах дог лазаш хилар.

Фуд со ала гIертар? Со ала гIертар да, цхьаццабола нах шоай мелал а кхыметтел мекъал а царца къайлаяхьа гIерташ дола тайп-тайпара бахьанаш вайцига боарам боаццаш дийба хилар. «Директива хинна яц» яхача дешаца а бехказло е гIерт. Ер делахь, ер ма делахь, яхаш, минут массаза яла хьехар а деш бокъонца вола ахархо кулг а лаьца кхай тIа гIолла лелаве везаш санна. Ше-ше бехказа вала гIерташ, вIаши пIелгаш тIахьувкх — цхьанне вокханга доагIар дIакхачийтадац, Ивана Петраи Петра Иванаи пIелгаш тIахьувкхилга дIа а даьккха, шиннегара доагIар чIоаггIа хьадехилга долаш дац. Эггара дукхагIа бехказло е гIерт ха-оттамца, укхаза мукъах даьла мара кхы саг бехке мичав аьнна а хеташ. Аз зийнад из, кхыметтел каст-каста хувцалуши халеи денача укх шера а цхьаццайолча колхозашка сигаленал дукхагIа бехке шоаш лархIа беза наха.

Юххье денз дувцаргда из. Вай Житомирщинерча Краевщина яхача юртарча Горьке цIерахча колхоза еш критика яр хIанз дукха ха йоаццаш «Правда Украины» яхача газета тIа. ХьажкIаши свеклаи, яздора, оасаро кIалхьош латт, хIаьта председатела Коркушко леладер дош доацар да.

— ХIана латт-теш уж оасаро кIалхьош? — дух тIа яла гIертар со са-сайца. — Ца кхетарах дош доацар леладарах дол-теш из? Мегаьд, председатель хьисап доацаш саг хилва, из цаI мара кхы саг воацаш мичай колхоз. ХIаьта агроном? ХIаьта бригадираш? ХIаьта, тIеххьара а, колхозхой? ТIаккха хIаьта — цар массане леладер а ца кхеташ да? Мичара, из иштта хила йиш яц.

ХIаьта воIа Василе, хьехархочо, са дагардар кхета а даь аьлар:

— Цига дIа а яхе, долчча тайпара дIа а дувцаш нахаца дагайоалъялара хьо, нани. ТIаийца социалистически декхараш кхоачаш мишта ду хьожаш йолча областной комиссе председатель а ма йий хьо.

ЦIагIа а шортта де хIама долаш се йоллашехьа а, со яхар цига.

ФУ БIАРГАДАЙРА СОНА КРАЕВЩИНЕ?

Хьежар со, бакъдар — газета тIа критика яьчул тIехьагIа ца йойташ хьажкIаш кIалхара яьхаяр Краевщине. Цхьабакъда из а уж дика хьувкъаргхилар дацар. Эггара чIоагIагIа царех кулг тоха деза ха ер яр. ХIаьта мишта дора из укхаза?

Антонюка бригада даькъа тIа бар колхоза председатель Коркушко агроном Лена Ступак а, звеньевойш Лида Полищуки Нина Богинскаяи а, цар звеношцара колхозхой а. Iурре а денз хоза ди денадар цу дийнахьа. цудухьа хьажкIий мугIарашта юкъе яьккхаяр трактор. Фу пайда бар цунах хьабала? Нах целаш Iодетташ-м боахкар, цхьабакъда лаьрххIа дацар из, болх бир аьнна дIалархIийтар духьа мара, хIара хьажкIа гIад лерттIа цIенделга дага а доаллаш ца беш санна хеталора болх.

Кхы сатоха ца а мега, цхьан кхалсага дIатIаяхар со:

— Хьовкхал из хьай цел сога!

Хьайийцар аз из, хIаьта из беза, аьрхIа бар, цела Iерж геттара йIаьха яр. ЛерттIа оасар дулургдий иштарча целаца?

— Мишта ду Iа оасар?

—Массаза дечча тайпара дукха, — жоп делар. — Культиваторо дIа ца доаккхаш диса оасар дожаду-кха, кхы хIама дац.

— Алхха цхьан оагIорахьа мара хIана яьяц оаш култиваци?

— Хьайна ма гой хьона из, Надежда Григорьевна, квадраташ чIоагIа гаьн-гаьна хиннай тха, — бехказа вала эттар Коркушко. — ХьажкIаш тедара кхер тхо.

— Из-м дика дац. Цхьабакъда еррига хьажкIаш кIалхара яхар духьа-м цхьайола хьажкIаш тийдача а хIама дац, вешта культиватор эшшача тайпара вIаштIехьайоаккхе, уж-м ца теда а тарлургда. Хьадувла, фу хул хьаж вай.

МугIараштa пхорагIа йолаялийтар трактор — хIама данзар, хьажкIаш ца тедачох тара дар. Долче, урагIа а пхорагIа а е йиш я-кха хIаьта культиваци. Цхьабакъда я-м яц. ХIана яц из!

— Сога из де аьнна хьааьннадац, — баламаш эзар тракториста Владимир Нагорнюка.

Хьайла ма йоккха сагото я зIамигача сага тIакхаьчар: ер де аьнна кертагIа ца доаккхаш витав из? Из ше корта тIа ца багIаш волаш санна хул из. ХIаьта эхь-м аз вIалла дувца а дувцац.

— ХIаьта, зIамига саг, — ях аз, — культиватор эшшача тайпара нийса вIаштIехьъяккха аьнна а хьалхадаккха деза хьона?

Шийга яхар кхета а ца деш, бIаргаш детт цо. Кулг хьа а лаьца дIатIавигар аз из культиватора:

— ДIахьажал: укх секцех церган нийса ехкай, хIаьта укханах уж сов хьалъайяь ехкай, цудухьа цар, тIагIолла хьекхаяле мара, лаьтта цамца даккхац. Цхьа секци аьрдехьа чуэза я хьа, хIаьта вож — аьттехьа эза я.

— Председательи агрономи ма хьежабий укханга, — цар-м хIама мича аьннад сога.

— Хьашт доацаш Iийнаб уж ца оалаш. Хьагучох, е цар а е хьа а бокъонца дог лазац хьажкIаш хьувкъийтара.

Лаьтта цамца доаккхилга йистедаккха дIавахар тракторист. УрагIа а пхорагIа а цо культиваци яьча участке аз дIахьекхар хьажкIий бIенашта гIулакх мишта де деза. Цкъа а шозза а цел теха Iодожадир оасар (из кIезига мара дисадацар); юха а цкъа-шозза цел теха дохадир хьажкIана гонахьара лоацаденна лаьттан чIIор, боамби санна кIаьдделар лаьтта. УрагIа а пхорагIа а цамца даьккхача кхай тIа дуккха а кIезигагIа хьега деза кара хьегаш дола къа, гIулакх сиха лел. Гой шоллагIар яьннай хьажкIанна — мекъал ца а еш, Iоверза, дIаяккха из, тIаккха ло беллача санна сиха дегI дахьаргда керттерча гIадо. Ишта а вешта а, дог долаш де деза долла хIама а.

Улув улл свеклай кха. ДIадахар тхо цига. Свекла нийлхъяьй, яхаш къарлу бригадир, председатель, агроном. ХIаьта со цецъяьннача йисар: кхы листагIа хила йиш йоацаш, селла листа я хIара мугIар тIа свекла, цхьан хьалтIадаьнна массехк овлаш долаш моттигаш я. Фуд из — ца кхетилга да из? Мичара, дац, сона хетаргахьа-м из ца кхетилга дац — кхетами хари а доацаш, эхь да Горьке цIерахча колхозерча нахага кхоачам хиллал доацар. ДIахьажал шо цар шоай коашкарча бешамашка, дилла сурт санна тоаенна я уж, — тIаккха шоана дика ховргда: берригаш ховш, берригаш кхеташ ба. Фуд ма хой шоана — колхоза гекташка дIа а ца кхоачадеш, коашкарча бешамашка дут наха шоай эхь.

«ТХА МАЬКХА ЧАМ БАККХАЛ ОАШ»

Маьржа яI-кх, ахархочун сий! Цхьаккха а саг воагIаргвац арахьара вайна из дахьаш, нарядах хьа а хецаргдац из. Ма камаьрша да-кх укх тIеххьарча шерашка, къаьстта а ЦК мартовски Пленум хинначул тIехьагIа вайна партеи паччахьалкхенои деш дола новкъостал. Башха дикача техникаца а, материалашца а, удобренешца а, ахчанца а, кердача сортах долча фуца а. Вай халкъо, болхлой классо шоай са а кхувш дулхеи маша даьттаи маьхаш лакхделга дарга а дIакхаьчад из новкъостал.

Иштарча новкъостала, цIеначa дагара, бокъонца вошал долаш леладеча гIулакха ахархоша болхлой классана а берригача советски наха а луш дола жоп мамогга дикеи хьаьналеи къахьегарца хила деза аьнна хет сона.

ХIаьта хIанзарчоа, сона хьагучох, берригаш а бац из кхетадаь. Масала, Черняховски районера тхоай лоалахой хьаэцаргба аз. Тханцига хьаштдолаш йолча звене пен санна латт лен, къона хьу санна, михаца шершаш латт хьажкIаш, свекла дика я. Дог гIоздувл. Гой шоана лоаллагIа, гIайнаца гIай долаш дадача «Авангард» яхача колхоза кхашка шоана гур геттара кхыча бесса да. ХьажкIаш маьлхар а яха ягIа, свекла лаьттара хьалкъасташ яц, лен хьалтIа цхьатарра баьннабац, люпин нийлха я.

Тхох бехк баккха тарлургда: сенга хьежаш дагIа шо, шоай опыт лоалахошта дIа хIана Iомаяц оаш? Фу аргда Iа укхаза? Опыт-м опыт ма йий, эхь хетилга а ма дий эшаш. Тха хьехамашка-м авангардовцаша раьза хиле ладувгI, цхьабакъда гIулакха тIа дIатIакхаьчача бох уж. ЦаI лерттIа дика чакхдоаккх, вож юкъагIа дус. Масала, удобренеш кийчйир, уж кхашка дIахьолга а дика чакхдаьккхар, цхьанна шера а хьалхагIа ца баьннача тайпара сиха дIайийна баьлар, тхачарел вогIа ца йоалаш хьалтIа а яьлар уж. Цхьабакъда хьажкIаштеи шекара свекланеи макхаш доахилга тIехьадаьлар — вIаштIехьдаккха ца могаш бисар-теш? ТIаккха йоачаш йолаелар, оасар гIеттар. Беррига низ тIа а бахийта, дохаде дезаш дар из, цхьаццайолча хана догIо вошавой а, из теркал а ца деш, болх бе безар. Цхьабакъда, тха лоалахоша из динзар, уж сихбенна тIахьийлхар шоай коашкарча бешамашта оасар де.

Тха колхозе кхыча тайпара леладу гIулакхаш. Михьар даьнна делха догI лаьгIделча, дарзагIа делха догI сацарга а ца хьежаш — «хьакхий догI» аьле оал цунах тханцига — шошоай машинашка болх механизатораш, из де йиш мел йолча метте, цар цамцадоаккх мугIарашта юкъера лаьтта. Целаш бе а доахкаш кхалнах а хул царца. ХIанз дукха ха йоаццаш хоза ди деча тханцига киназилге бахкара сихбелар тха лоалахой. МозгIар раьза хинна хьувзар: тхабараш ахац из волча корта бетта. Цу юкъагIа оасаро кIалхьо дIайийна хIамаш.

Цкъаза наха дувцаш хоз: шоана-м атта да хабараш дувца, шун артеле хан-ханнахьа ахчаш дIател, къахьегама ди маьхе да, тха маькха чам боаккхабалара оаш.

Нагахьа санна лаьттанна доал деш ца хилча, нагахьа санна шоай коашкара бешамаш мара колхозхошта дагадоаллаш кхы хIама ца хилча мичара дена хургда царга, тхога санна, долла хIама а шортта?

ЭХЬ ДОАДАЬ ВОАХАЛУРГВАЦ ХIАНЗ

Кхы цхьаькха а дагадох сона эхь-юхь долаш хилара уйла йича. Вайна массанена дагадоагIа, Сталин волча хана колхозашта деш хинна кулгал геттара хьисапаца доацаш хинналга Керттердар, гIулакхаш а доацаш, цифраш лерттIа хилийта гIертилга дар, Iехам бар лелабаьр. Кхыметтел хIанз а цхьацца яраш йизза метта ца йоагIаш, селла чIоагIа зе техар цу хана дуккхача колхозашта. КIезига-м бацар цу хана шоай дагахь доацар динза ца боалаш бола нах! Вай ленински нийсхонах бола тешам наха юхабаларах а иштта чIоагIа колхозхошта гIо дарах а Iалаьмате доккха баркал хилда партена. Цхьабакъда цхьаццаболча мугIарерча наха а кулгалхоша а из йоакхо нийса кхетаеш ца хилар новкъа-м да. Аз ишта аргдар: дIайийдара тIехьабаьннеи эхь доадаьи ба уж. Паччахьалкхенои партеи хIаьта а вета а де мел дезар дерг ма дий, — йоах цар, — тIехьадусаши мелеи дола деррига боахамаш тоаданза Iерг мичай. Цар уж тоадалцца йолча юкъагIа вай воашта пайданагIдар леладергда.

Мичара, ишта-м вай гIулакх дIахо гIоргдац. Нокхара моза къахьегам безаш хилара хьакъехьа Никита Сергеевич Хрущева дийцар дагалацал оаш: хIара нокхара мозо ши-ший дакъа модз дахь юкъарча яьшка чу. ХIаьта нагахьа санна цар модз тIадахьилга духхьала хIилланна мара деш ца хилча — мичара хьатIадена Iовргда цу яьшка чу модз?

ТIаккха хIаьта, тIеххьара а, массане кхетаде деза: къа ца хьегаш, эхь доадаь хIанз доахалургдац, кхоачашъюлургьяц парте лаьрхIа темпаш. Сона хетаргахьа, эггара хьалха динза даргдоацар да обезличкеи бехктокхаме ца хулгеи дIадоаккхилга. Аз зийнад «Авангарде» а, вай йийцача Горьке цIерахча артеле а, цхьаццайолча кхыча колхозашка а колхозхоша оасара балхаш мишта ду. Кхашка вIашагI а кхийте арабоал. Цкъаза лоадама хIама ца эшаш еррига звено а хьагулъеле хул, цхьабакъда болх дIаболабац — тIехьайиса ши-кхо саг хьаярга хьежаш хул. Оасар делга дIадоладелча, цаI шоллагIчул хьалха ялац, ше-ше дукхагIа болх бар кхер. ЦаI салаIа Iохайча— берригаш а Iоховш. Цхьанне цхьаккха а мергIилг юхе ца дуташ цIена ду оасар, хIара гIад цхьалха доаккх, фуннагIа дича а дIа ца йоаккхаш шолгIарг ютаргьяц, хIаьта кхыяр ха дIаяхача кхычоа сагота а хилац. Дика къахьегаш йолча кхалсаго-м ден сердал йовлехьа цаIи ахи а кхыметтел шиъ а норма йоаккхаргьяр, цхьабакъда болх во баьр а дика баьр а белгалйоалаш ца хиларо ка ехк цун.

Оаха обезличка тхоашта юкъера дIаяьккха дукха ха я. Звено хIара члена, дукхагIа-кIезигагIа доацаш, цхьатарра мугIараш дIалу. Из норма я. Массанена а хов: хьога дIаденнача даькъ тIа хьона хьалхара болх бе цхьаккха а воагIаргвац. Алхха, нагахьа санна цхьа хатар ийкха моттиг хилча, моллагIа хинна а цаI цамогаш хилча, дерригаш цхьан дIа а этте, цунна хьалхара де дезар хьаду, оахош хьадаьр хIаьта а цамогаш йолчоа дIаязду.

Иштарча порядко лакхду бехктокхаме хулга, хIилла а йоацаш, хьаьнала къахьега Iомаду. Нагахьа санна хьай бешара оасар котдалар хьайна ца дезе, — сихагIа йистеяккха хьайна звенос оттаяь норма. ХIаьта тханцига берригаш а из сихагIа чакхъяккха гIерташ хул. Ди сийрда а далалехьа шо-шоай мулашка дIаотт, шоашта новкъостал де цIагIара зIамига-боккха дезалхой а арабоах.

Цхьабакъда аз яхар нийса кхетадолда колхозий председателаша а: мамогга кIезигагIа къахьегам дIа а бохийташ шоай бешамашка хьажа а наьха вIаштIехьдаргдола хьалащ хьаде деза. Во хIама дол-теш, нагахьа санна артело коашкара бешамаш ахар, дIадувча фуца новкъостал дар, баьца дараш, комараш е сомаш базар тIа дIабахьа транспорт ялар? Алхха цунгара дIадийха ца Iеш, сага-м йоакхо е а еза.

Тханцига бригадира бокъоеннай хьаьнала къа а хьегаш, шоай нормаш кхоачаш а еш болча колхозерча кхалнаха базар тIа бахара новкъостал де. Тха юрта сомий бешамаш дукха я, кхычахьа дIакхахьа ца безаш, заготовителаша сомаш юрта дIайийбергболаш вIаштIехьдаькхад правлене. Ший низ кхоачар де гIерташ болча къахьегамхошта колхозо новкъостал ду цIенна, гIувна ремонт е. Жерошта керда цIенош хьалду. Нагахьа санна ший йоакхо елга сага дIахайча цун дог-уйла а дикагIа хул.

ХIанз грибаши комараши хьаяьнна ха я. Каст-каста хоз колхозий председателаша дувцаш: са лаьцад цу вий яхаргаша грибашеи комарашеи, кхоачаш сабелгалю а ялалехьа ах юрт хьунагIа йода. Во да из е дика да из? Сона хетаргахьа-м, наха из беркат зехьа ца дойтар геттара дика да. ХIаьта во да из гIулакх лерттIа вIаштIехьа ца даккхар, грибаши комараши яха ухача наха колхозий кулгалхоша машинаш е подводаш ца телар, уж хьуний беркаташ харц-колхозхошка кхоачаш хилар, Грибаши комараши лохьае аха а колхозатара транспорт эца а ший звено дика болх бечун мара бокъо хургйоацаш йола порядок оттае езар. Хьунашкара беркат а довргдацар. Заготовках хьахулаш дола ахча, совдегархой кисашка а ца ухаш, артеле хьаьнала къахьегача наьха кисашка ухаргдар.

ЦА ДОАГIАР МА ДУВЦА ПОЛЕССКИ ЛАЬТТАХ

Ер сай къамаьл дийша хIара саг юстарара шийна бIарахьажар, халкъа хьалхашка, вай партена хьалхашка, берашта хьалхашка эхь хета дезаргдоацаш шийха дог кхарда дезаргдоацаш, дIахо ше мишта вахаргва а болх бергба а, аьнна, шешийца дагавалар геттара чIоагIа ловра сона. ХIанзара шу чIоагIа чоалхане да юрта боахаме. Хьай колхозера халонаш дIаяхара, вай советски мехка шортта беркат хилийтара долла хIама а даь волий-теш хьо?

Каст-каста хоз полесски лаьтташ яькха да, мелла къахьеге а, кхыметтел ха-оттам дика хиннача шера а тIехь укхазара хьабала дукха пайда бац, яхаш, дувца хабараш. Из ишта дац. Эшшача тайпара цунца къахьийгача тамашне дика хьувкъамаш дала йиш йолаш да вай лаьтта.

Хьокхам эца саг воацаш долтеш? Дац. Дика къахьегамхой кIезига бац вай крае. Уж массанахьа а ба, хIара колхозе.

Бокъонца бола къахьегама турпалаш беннаб вай Даьхенна Житомирщинас. Уж ба цIаккха а ца хьийкъача тайпара дика коартолаш хьувкъаярца дуне цецдаьккха Марта Саввична Худолий; кхыметтел геттара хьаьна лаьтташ долча Полтавщине а ца хьийкъача тайпара хьаштдоллаш йола культура хьувкъаеш йола Анна Саввична Оладько; свекла лелаяра гIулакха тIехдаьнна доккха хIама карагIдаларах шоллагIа Дошо Седкъа бенна йола сий дола звеньевая Мария Антоновна Марцун, лен лелабу дикагIбараш Ефросинья Архиповна Саух, Матвей Иванович Вернигора, полесски Гиталов — Александр Матвеевич Коваль.

Хьаэцал оаш вай йийца «Авангард». Дика дар мара фу ала йиш я звеньевойх Антонина Заборчуках? Сачарел вогIа яц цун хьажкIаш — кхозза лаьтта цамца даьккхад, шозза подкормка яьй.

Са хIанз 69 шу даьннад, хIаьта а со а гIерт къоначарел тIехьа ца йиса, кулг IолаIац. Сай цIагIа мел эшар доацаш-м дац са из — геттара дика яха, сай тIехьен берашца са а къердаш салаIа торо я сога. Цхьабакъда ха ишта яц, новкъостий.

Тхьовра денз хьабоагIа бокъонца бола беррига ахархой шортта коммунистически кхоачам хулга хьадеш бараш, чIоагIане-чIоагIа хьаштдолаш ба колхозни Украина сихха лакхаяларца, ше тIаийца декхараш ялата а, дулха а, шурийна а, шекара свеклана а, кхыча технически культурашта а цо кхоачашдарца, хьатIадоагIача шера а дика кхоачам барца. Из дулургдац нагахьа санна беш бола болх ах низ мара тIа а ца бохийташ беш хилча.

Воай ахархой сий доа ца деш хургда вай!

(«Правда Украины» № 176).

КПСС обкоме

Гудермесски района „Дружба“ яхача совхозе хьажкIаш чуэцачеи кийчъечеи долча цIенхашттарча кхоачамбоацарех

Тохкам бича гучадаьннад Гудермесски района «Дружба» яхача совхозо паччахьалкхенна ялат дIадалара задани кхоачашъяь йоаццашехьа а, дика хьийкъача кхашкара хьажкIаш силоса чуэцаш хилар. Масала, совхоза шоллагIча отделене гектара тIара 25—30 центнер ялат доалаш йолча 180 гектара тIарча хьажкIех силос еллай. ЙиълагIча отделене, территориальни совхозно-колхозни управлене ма эца аьнна доллашехьа а «Дружба» совхоза директора нов. Головченкос еннача указанех дIахо а чуэцаш лаьттай дика хьийкъа кхашкара кхаьча хьажкIаш. Цу тIа а, хьал лакх а ялалехьа йокъалуш латташ хьажкIаш я совхозе силос йоллара пайда а ца эцаш. Иштта из болх а баь, ялат кийчдара план кхоачашъяра йола торонаш къайлаяхьа гIерт нов. Головченко.

ХIанз а хьагулдаьи аргIаш даьи даьннадац совхозе ча, силос йоллара пайда эцац шекара свеклай лордехи гидуаргий кортилгехи, хьурмат доацаш дIаухийт концентрационни доакъараш. Совхоза директора нов. Головченкос чакхъялийтац ялат чуэцача, доакъараш кийчдеча, паччахьалкхенна ялат дIалуча юкъе долаш дола кхоачамбоацараш дIадахара производственни совхозно-колхозни управлене кулгалхошеи специалисташеи енна указанеш.

Парте районни комитето, «Дружба» совхозе ялат чуэцачеи из паччахьалкхенна дIалучеи цIенхаштта кхоачамбоацараш долга шийна ховшшехьа а, де доагIар даьдац цу боахам чу порядок оттаяра, совхоза партийни организаци оарцагIъяьккхаяц цунна хьалхашка латта декхараш кхоачашдара.

Парте Гудермесски райкома секретара нов. Чайкина производственни управленецара гIулакхаш лер тIа ца леладеш моттигаш я, царна новкъостал дац болх бара хиланза яргйоаца торонаш вIаштIехьъяхара. КПСС райкома пленуме ше къамаьл деш нов. Чайкина харцахьа кхетайир партийни актив производственни управлене хьакъехьа.

КПСС обкома бюрос соцам баьб: хьажкIаш чуэцара болх харцахьа вIашагIболларах, ялат кийчделга тIехьатеттарах, территориальни управлене указанеш кхоачаш ца ярах «Дружба» совхоза директора нов. Головченкона учетни карточка тIа дIа а язъергйолаш чIоагIагIа йола выговор яла.

Нов. Головченко декхарийла волва укх соцам тIа белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадаха, хьажкIаш чуэцилгеи паччахьалкхенна ялат дIадалара оттаяь задани кхоачашъелгеи 10 сентябрь хьакхачалехьа Iалащде.

Парте Гудермесски райкома секретара нов. Чайкина дIахойталда производственни совхозно-колхозни управленеца харцахьара гIулакхаш леладаь моттигаш хилар.

Нов. Чайкина тIадуллалда аргIанна йоагIача КПСС райкома пленуме территориальни управлене кулгалхошцарча гIулакхаш тIа ше дувлийта гIалаташ доашхилга.

Н. Г. Заглада „Лакха лоаттаде ахархочун сий“ яхача статьях

Житомирски области «Первое мая» яхача колхоза звеньеваяс Н. Г. Заглада «Лакха лоаттаде ахархочун сий» яхача статья хьакъехьа КПСС Нохч-ГIалгIай обкома бюрос тIаийцача соцам тIа йоах:

КПСС горкомаш, райкомаш, колхозийи совхозийи юххьанцара партийни организацеш декхарийла йойла Житомирски областа «Первое мая» яхача колхоза звеньеваяс Социалистически Къахьегама Турпала Надежда Григорьевна Заглада «Лакха лоаттаде ахархочун сий» яха статья партийни собранешка, хIаьта иштта ерригача колхозашка, совхозашка, бригадашка, звеношка ювца.

Юрта боахамерча хIара болхлочун шийгарча балхах бола бехктокхам лакхбара тIехьа, общественни къахьегамцара гIулакхаш коммунистически хилийтара тIехьа, тIаийца декхараш шийханнахьа кхоачашдара тIехьа организаторскии массово-политически болх боаржаболба колхозхошта, совхозий болхлошта, юрта боахама специалисташта юкъе.

ТОАБЕ МОТТИГАШКАРЧА СОВЕТИЙ БОЛХ, БОАХАМИ КУЛЬТУРЕН ДЕГӀАДОАЛАДЕЧА ШЕРАГӀА ЮКЪЕОЗА КЪАХЬЕГАМХОЙ!

1962 шера 30-ча августа г. Грозне, пионерий Двореце шийн болх дӀабихьар Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета иттлагӀча сессе. Сессе дийцар укх тайпара дешаш:

1) Республика боахами культурен дегӀадоаладеча хьинаре дакъа лацара къахьегамхой шерра тӀаозара хьакъехьа Нохч-ГӀалгӀай АССР моттигерча Советаша болх мишта бу а дӀахо из тоабара де дезараш а;

2) Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республикен Нохч-ГӀалгӀай АССР къахьегамхой депутатий моттигерча Советийн бюджетни бокъонех долча Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Закона проект чӀоагӀъяр;

3) Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета ийслагӀчен иттлагӀчен сессешта юкъе арадаьха Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чӀоагӀдар.

Дийцача кхаь дешах дола соцамаш тӀаийцар Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета сессе.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета хӀанзара сесси гулъеннай турпала советски халкъ дика къахьегаш доаллача деношка, космос караерзаеш советски халкъо доккхий исторически толамаш даьхача деношка, — иштта дешашца дӀайолайир Нохч-ГӀалгӀай Лакхехьарча Совета Президиума председатела депутата нов. **И. А. Алмазова** «Республика боахами культурен дегӀадоаладеча хьинаре дакъа лацара къахьегамхой шерра тӀаозара хьакъехьа Нохч-ГӀалгӀай АССР моттигерча Советаша болх мишта бу а дӀахо из тоабара де дезараш а» аьнна корта а болаш йола сессе ше яь доклад.

Докладчико белгалдаьккхар республикерча моттигерча Советаша, парте XXII-ча съезда решенеш кхоачаш а еш, партийни организацей кулгалца боахами культурен лакхдеча доккхий толамаш даьха хилар. 1962 шера ворхӀ бетта йола план республика промышленносто 103,6 процент кхоачашъяьй, планал совгӀа 9,8 млн. сома продукци ара а хецаш. ДукхагӀа хьалду наха чубахен культурно-бытовой хьашташтен лаьрхӀа дола цӀенош.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенешка хьежжа, йоахар нов. Алмазова, хийцай республикерча колхозийн совхозийн латтай структура, дуккха дукхагӀа дӀайийнай хьажкӀаш, шекара свекла, къаьстта доакъарийна лаьрхӀа а ювш. Эггара хьалха дуккхача латта дӀайийнай горох, чина, доакъарийна лаьрхӀа йола бобаш.

Нохч-ГӀалгӀайчен моттигерча Советашка хержав 7088 депутат, царех 30 процент промышленностен, гӀишлошъечен, транспортен ва, 24 процент юрта боахаме ва. Дикка моттиг дӀалоац Советашка халкъа интеллигенце а.

ЧӀоагӀа балхаш ду депутаташа. Курчалой районерча Ленина цӀерахча колхоза хьажкӀийн звенона кулгалдеча СССР Лакхехьарча Советен районни Советен депутата нов. Ильясова Джансаре 29 гектар кхай тӀара 67 центнер фуалъяьхача хьажкӀийн яьхай хӀара гектара тӀара. Иштта лакхара толамаш доахаш я «Октябра 40 шу» яхача совхоза хьажкӀаш лелаеча звено звеньевая йола СССР Лакхехьарчен Наьсарен районнин Совета депутат нов. Кусиева Зайдат а. Во болх беш вац Грозненски районерча Первомайски юрта Совета депутат нов. И. П. Таловеров. Цунна дика бовз колхоза боахам, нах, каст-каста бригадашкен фермашкен хул. БӀаьш депутаташ ба коммунистически къахьегама бригадай членаш болаш.

Иштта белгалдаьккхар новкъоста Алмазова, республике вӀашагӀтеха дилла а болх беш 980 комисси хилар, 4900 депутат юкъе а волаш. Дика балхаш деш я Грознера, МагӀалбика, Ачхой-Мартана, Грозненски, Курчалой, иштта кхыйолча районашкара дилла а болх беш йола комиссеш. ДукхагӀа йолча Советий исполкомаша новкъостал ду цу комиссешта.

ЧӀоагӀа шерденнад общественни самодеятельни организацеша боахами культурен дегӀадоаладеча дакъа лоацилга. Республике я 1150 уличнии домовойн комитет, 255 кхалнаьха совет, 529 общественни порядок лораеш йола халкъа дружина, клубашкарен библиотекашкарен 350 совгӀа совет, 600 совгӀа новкъостий суд, иштта дуккха кхыяраш.

19 районни Советашка вӀашагӀъеллай общественни хьисапе болх беш йола 37 отдел. Цу отделий балха юкъеэзав 480 дикагӀа вола болхло. Царех дукхагӀа бараш вахар кӀоаргга довзаш а шоай балхаш дика кхетадеш а ба.

Пайданера балха опыт гулъяьй Грознерча уличнии домовойн комитеташа. Заводской районерча № 3 йолча уличнии комитето чулоац 17 квартал. Цу комитета вӀаштӀехьдаьннад шийн территоре тӀа порядок оттае: ковнашта гонахьара карташ тоаяйта, басараш хьакхийта, 150 га дӀайогӀийта, улица тӀа зизаш догӀийта гаьнашта кӀираш тохийта, гаьнашта масса хана гӀулакх делген кварталашка лекцеш, беседаш докладаш яйталген вӀаштӀехьдаккха. Иштта дика болх вӀаштӀехьбаьккхаб Наурски районерча Калиновская яхача Станицерча уличнии комитето а (председатель нов. А. Амаев).

Къона тӀехье хьалкхее а школай вахарцара бувзам чӀоагӀбе а халкъа образоване организашта чӀоагӀа новкъостал деш я дуккха даьй-ноаной комитеташ.

Новкъостий депутаташ! — йоахар нов. Алмазова. — Вай декхарийла да ерригача звеношка, боахами культурен дегӀадоаладеча ерригача участкашка организаторски балхаш тоаде. ЦӀенхашттара кхоачамбоацараш да промышленносте, юрта боахаме, культура учрежденей балхашта юкъе. Къаьстта во латт гӀулакх шера йола план ийс процент мара кхоачаш ца яьча моттигерча промышленноста Министерстве (министр нов. Висаитов). Республикерча дуккхача колхозашен совхозашен геттара эсала леладу халача балхашта механизаци елга, къахьегама дикагӀа йолча методех пайда эцилга, къахьегамцара материальни безам хилар вӀаштӀехьдаккхар.

Иштта белгалдаьккхар докладчика общественни организацеш вӀашагӀйохкара а цар балха кулгалдара а хьакъехьа моттигерча Советаша даь доккхий балхаш долаш санна, цхьаццайолча моттигашка лоархӀамера кхоачамбоацараш хилар а. Цхьайолча районнии городской Советий исполкомаша лерттӀа доаладац къахьегамхой самодеятельни организацешта. Цхьаболча депутаташа эсала дакъа лоац Советий балха юкъе, харжархоща бувзам лоаттабац, царна отчеташ телац.

Во болх беш я моттигерча Советий дилла болх беш йола дуккха комиссеш. Наьсарени Ножай-Юртен районашка цхьаццайолча дилла болх беча комиссеша укх шера цхьаь-цаӀ пайдана хӀама даьдац.

Къаьстта белгалдаьккхар нов. Алмазова Шалинскии, Урус-Мартанен, Ачхой-Мартанен, Наьсарени районий цхьайолча юрташка мелача хина гӀулакх вӀаштӀехь ца хилар, хӀаьта иштта цу гӀулакха де дезар деш районашкарен республикерен организацеш а моттигера Советаш а ца хилар.

Нов. Алмазова шийн доклад йистейоаллаш доккхий декхараш оттадир моттигерча Советашта хьалхашка. Советаш декхарийла я общественни самодеятельни организацей балха кулгалделга тоаде, промышленноста, юрта боахама, культура болхлошта юкъе социалистически яхь йоаржаяра кулгалде, 1962 шера тӀаийца доккхий декхараш кхоачашдара къахьегамхой оарцагӀбаха. Советаша а общественни самодеятельни организацеша а дакъа лаца деза школай, культурно-просветительни учрежденей, мах беча а коммунальни а предприятей болх вӀаштӀехьбоаккхача, хӀаьта иштта городаши юрташи тоаеча, социалистически рузкъа а правопорядок а лораеча, дӀаяхача замах юхедисача во дарашца къовсам лоаттабеча.

Горисполкомашен райисполкомашен тоаде деза хӀара самодеятельни организацена новкъостал дара гӀулакх, царга дика болх булургбола хьалаш Ӏалашделга. Хадданза Ӏомае а пайда эца а беза общественни организацей дикагӀа йолча балха опытах.

Советий исполкомашен, Министерствашен гарггарча хана даь чакхдаха деза къахьегамхой ерригача самодеятельни организацей болх тоабергбола хоадамболлаш дола гӀулакхаш.

— Боахами культурен дегӀадоаладеча къахьегамхой шерра чуозарца вӀаштӀехьдаргда вай моттигерча Советий болх тоабе, Нохч-ГӀалгӀайчен къахьегамхоша 1962 шера кхоачашде аьнна тӀаийца социалистически декхараш толамца кхоачашде, — иштта дешашца чакхъяьккхар доклад депутата нов. Алмазова.

* * *

Нов. Алмазова доклад яьнначул тӀехьагӀа пренеш йолаелар.

☆ ☆ ☆

Укх сессе дувца оттадаь дош, аьлар депутата нов. **Цыганкова**, вай парте XXII-ча съездо хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара боккхача лоархӀаме да.

Культура даькъе керттера моттиг дӀалоац советски школаша. Уж я дешарах, Ӏилмах масса оагӀорахьа бераш кхетадеш, вай мехка коммунизм хьалъяь йоаккхаргйола къона тӀехье хьалкхее езараш.

Из декхар кхоачашдулургдац вай школанен дезалан юкъе айхха бувзам хилча мара. Къахьегамхоша школа вахарца дакъа лацара кертерча формаех я родительски (даьй-ноаной) комитеташ. Цар доккха новкъостал ду даьй-ноаной школа балха юкъеозара, дешархой производственни балха юкъеозара, классашка доаца балхаш вӀаштӀехьдахара, боахамен дешарен база чӀоагӀъяра, дешархой шоаш шоашта гӀулакх де бахара.

Вай республикерча хӀара школе вӀашагӀъеллай даьй-ноаной комитет. Грозне Ленински районе 16 даьй-ноаной комитет я, хӀаьта цига хӀара классе 4—5 саг чувоагӀаш даьй-ноаной актив а я.

Юртий, поселкай, городий къахьегамхой депутатий Советаш, халкъа дешара органаш декхарийла я даьй-ноаной комитеташта масса оагӀорахьара новкъостал де.

ДӀахо къамаьл даьча депутата нов. **Атиева** аьлар: шерра коммунизм хьалъеча вай мехка демократически принципай управлене боккха пайда лу.

— Къаьстта боккха пайда лургба Советаша, — аьлар цо. Миллионаш депутаташа, цар комиссеша, секцеша алапий доацаш болх баро хьахьокх керда тайпа паччахьалкхен нах уж хилар. Цу юкъарча организацеша демократически принципах лелабу болх. Иштта тоадаь долча паччахьалкхенна а наха а юкъерча гӀулакхаша вӀаштӀехьа доалийт моттигерча Советий балха юкъе вай советски адамашка кхы а дукхагӀа дакъа лацийта.

Юкъара организацей низаца 1962 шера Шаьла районе цӀендаьд 28,5 километр арык, 15 эзар сомий гаьнаш дӀаегӀай, 62 километр никъ биллаб, ремонт яьй 32 километр наькъа, керда ткъеста тӀий хьадаьд, бархӀнена ремонт а яьй.

Городскойн районийн Советий исполкомаша вӀашагӀъехкай бӀаьш самодеятельни организацеш, аьлар депутата нов. **Похвищева**. Цига дакъа лоацаш ва 30 эзар саг. Общественни хьисапе болх беш я 40 совгӀа комисси, хержай 164 уличнийн домовойн комитет, школашка болх беш я даьй-ноаной 78 комитет, иштта кхыяраш.

Вай керда дӀадоладаь гӀулакх да, йоах докладчико, производстваца бувзам а болаш штате йоаца отделаш вӀашагӀъехкилга. Цу гӀулакха лерттӀа терко а яь нах хержача моттигашка цу отделаша чӀоагӀа пайдане болх бу. Масала, шоашта тӀадехка декхараш дика кхоачашду Ленинскийн Заводскойн районашкарча торгови отделаша. Горисполкома юртбоахама отдела (керте латтар нов. Ватолин) кийчъяча материалех лоархӀаме гӀулакхаш дийцад горисполкомо.

Цхьабакъда хӀанз а дукха да кхоачамбоацараш. ХӀанз а дукха да уличнии домовойн комитетий председателаш ба яхаш цӀи хилар мара цхьаккха болх ца бу нах. Домоуправленеш, квартирашка бахараш во хьеж шоаш бахача цӀеношка, царна лерттӀа доал дац. Из болх цӀенхаштта тоабара духьа кастта вӀашагӀъйохкаргья культурно-бытовойн нах чубахен объекташка хьежаргйола инспекцеш, общественни дружинаш.

Къамаьл де дош лу депутата нов. **Умаевайна**. Цо белгалдаьккхар, кхалнах бӀаь шерашка цхьаккха политически экономически бокъо йоацаш, общественни вахарца дакъа лаца йиш йоацаш хинна хилар. Советски Ӏаьдал даьнначул тӀехьагӀа, йоах нов. Умаевас, ерригa бокъонаш кхаьчай кхалсагага, паччахьалкхен гӀулакхашта хьалхле лелаяра шерра никъ хьабиййлаб цунна. Из хьахьокх Лакхехьарча Советашка депутаталла хержа дуккха кхалнах хиларо.

Коммунизм хьалъеча моллагӀча участке болх беш шоаш бале а, цар шоай турпалерча къахьегамца хьахьокх вай Даьхенна шоаш мутӀахьа хилар.

Кхалнаьха политически культурнии боарам дикка лакхбеннабале а, цар дош къаьста даьннад ала йиш йолаш дац. Цхьабола кхалнах шоаш а бац къаьнача замах юхедисаращца къовсам лоаттабеш. Массехказа маьре ух цхьаццабола кхалнах. Феодальни гӀулакхаш кхы керда доахаргдоацаш, дукха истий кхувлача маӀача нахаца а дукха маьре ухача кхалнахаца а къовсам лоаттабе беза судей прокуратурай органаша.

ТӀеххьара шийн къамаьл чакхдоалаш нов. Умаевас аьлар, Нохч-ГӀалгӀайчен къахьегамхоша шоашкара доагӀаш дола дакъа лаца а лаьцад, дӀахо лоацарг а да вай мехка коммунизм хьалъеча юкъе, хӀаьта партийнии советскии органаша мелъэшар де деза бокъо йоацаш кхалсагаца леладу гӀулакхаш дӀадахара а коммунизмага бодача сийрдача новкъа яла лоаман кхалсага новкъостал дара а.

Района партийни организаце новкъосталца, аьлар депутата нов. **Дудника**, Грозненски райисполкомо дикка тоабаьб общественни хьисапе бу болх. Районе вӀашагӀъеллай 80 постоянни комисси, цига болх беш ва 412 депутат, 1200 къахьегамхо. Районе болх беш я 22 новкъостий суд, 29 халкъа дружина. Райисполкома штате йоацача отделе болх беш ва 13 инспектор. Района культура цӀеношка вӀашагӀъеллай 18 совет, хӀаьта библиотекашка — 21. Лоацца аьлча, самодеятельни организацешка дакъа лоацаш ва 2500 саг. Общественни организацей болх тоабара шоаш дераш белгалдоах докладчико. Цудухьа цхьаццайолча штате йоацача отделаша дика лелабу шоай болх. Масала, царех я районни Совете вӀашагӀъелла юртбоахамен продукташ кийчъярен комисси.

Общественни порядоки гражданий бокъонаши лораяра чӀоагӀа новкъостал ду дружинникаша, йоах нов. Дудника. Милице районни отделене болх беш я общественни комитет. Судебни заседанешка гӀулакх дийца а ца Ӏеш, общественни порядок телхаерашта лекцеш еш, докладаш ю цар.

ХӀанз а тӀехьа нийслу дӀаяхача замах юхедисараш. Уж цӀендаь дӀадахара Ӏалаьмате боккха лоархӀам болаш да шера цу балха юкъе общественность озар.

Каргалински станични Совето вӀашагӀъеллай 13 уличнии комитет, аьлар депутата нов. **Юрьева**, оаха хӀара денна беча балха чӀоагӀа новкъостал ду цар. Паччахьалкхенга дулх, шура, тха дохкара план тӀеххкхоачашъяьй станични Совето. Цига а хьинаре дакъа лаьцад уличнии комитеташа. Дукха болх баьб цар юрт хозъяра, тоаяра. Дукха хӀама даьд уличнии комитеташа кердача дешара шера школаш кийчъеш а.

ДӀахо нов. Юрьева дувц нов. Якименко председатель а волаш новкъостий суда дикача балхах лаьца. Иштта дика болх бу нов. Гончарова председатель йолча новкъостий судо а.

Дика лелабу шоай болх тха дружинникаша, йоах нов. Юрьева. Цига дакъа лоацаш ва 52 саг. ХӀанз кӀезигагӀа хул зуламера гӀулакхаш.

Зуламера, общества духьалара гӀулакхаш цӀендаь дӀадаха вӀаштӀехьдаргдац къахьегамхой новкъосталца мара. Общественностаца, дружинникашца цхьана республика органаша къовсам лоаттабу къаракъаш меларца, общества духьаларча хулиганашца, аьлар нов. **Висаитова**.

Цхьабакъда, из гӀулакх хӀанз а лерттӀа оттадаьдац. Цхьайолча городскойн районийн милице отделене новкъостал дац дружинникашта, тоабац цар болх. Дружинниккий цхьаккха йоакхо яц Наьсарен, МагӀалбика, Урус-Мартана, Наурски районашка. Цу гӀулакха лерттӀа терко еча Грозне цхьайолча районашка дика вӀаштӀехьбаьккхаб дружинникий болх, хӀаьта кӀезигагӀа хиннаб порядкаш телхаераш. Масала, халкъа дружинаша дика болх бу Черноречье яхача поселке, Гудермесе, Шаьла, Ачхой-Мартана, Грозненски районий тайп-тайпарча юрташка.

Общественни организацеш, беррига къахьегамхой духьал бала беза советски законаш телхадерашта, къоалаш дерашта, харцахьа леларашта. Массане а, хьалха милице органий а долаш, декхар да халкъа дружинай болх кхетамца вӀаштӀехьбаккхар, царна доагӀача бесса новкъостал дар.

Культура министерство, аьлар депутата нов. **Татаева** шерагӀа пайда эца гӀерт общественни хьисапе беча балхах. Къахьегамхой коммунистически сакхетам лакхбара чӀоагӀа лоархӀаме я культура университеташ. 1961—1962-ча дешара шера юрташкарча районашка хьайийлай цу тайпара 8 университет. Цхьабакъда, культура университеташ хӀанз а кӀезига я. Дукха терко яц вай юртбоахам Ӏомабергбола халкъа университеташ хьаелара. Цу балха юкъе дакъа лаца деза просвещене министерствас, юртбоахама специалисташа, культура болхлоша.

Депутата дувц, Ножай-Юрта района къахьегамхоша общественни хьисапе укх шера 8 киноучреждений, книжкаш лоаттаде моттигаш хьалъярах, кхы а дуккха а балхаш дарах. Культпросветучрежденеш сихагӀен дикагӀен Ӏана кийчъяра ножайюртхоша дӀадоладаьр хьаллацара тӀаьхьех цо.

Цхьаццайолча районий исполкомаша лерттӀа вӀаштӀехьбаьккхабац культура отделий болх. Эсала лел культурай учрежденеш Ӏана кийчъелга. Из болх къаьстта во лелабу Курчалой, Наьсарен, Урус-Мартана, Шелковской районашка.

Общественноста низашца культура учрежденеш тоаяра хӀама даьдац МагӀалбика районе. ХӀанз а кийча яц культура Дворец, СоагӀапчара клуб. 1959 шера денз хьалъеш латт Ачалкхера библиотека.

Вай декхар да, аьлар депутата, махулла сихагӀа ерригa а культура учрежденеш тоаяь яхар, уж хоза кийчъяр. КПСС XXII-ча съезда решенешта, парте кердача Программа шерагӀа пропаганда елга.

— Социалистически общежитен социалистически доалахье лораярен законаш чакхдахарца шийн граждански декхар кхоачашде дезаш я общественни организацей ерригa система, — аьлар депутата нов. **Жучкова** шийн къамаьл дӀадоладеш. Цу гӀулакха боккхача лоархӀаме я общественни судаш. КПСС XXII-ча съезде новкъоста Н. С. Хрущева аьлар, новкъостий судаша производственни дешаш къестадаь ца Ӏеш, вахача моттигера а кхыдола а дешаш къестаде а деза, аьнна.

ХӀара предприяте, учреждене, организаце, дуккхача домоуправленешка, юрташка я новкъостий судаш. Дукха я царца лоархӀамера декхараш кхоачашдеш, дикагӀйолча судий опытах пайда эцаш йола судаш. ХӀаьта а дика новкъостий судаш кӀезига я вай, кхыметтел цхьаккха хӀама ца деш йола судаш а я. Новкъостий судаш вӀалла йоацаш я Шаьла, Наьсарен, кхыйола районаш. Къаьстта белгалдаккха дезаш да юрта районашкарча новкъостий судаша хӀама деш ца хилар. Дукха моттигаш я массехк сесаг йолаш, маьре яха ха йоаца йиӀигаш кхувлаш, кхыча наькъашца а социалистически мораль телхаеш. Уж тайпа харцахьара хӀамаш, хинна даьнначул тӀехьагӀа мара, хиннадий хац административни органашта. ХьалхагӀа денз из ца ховш хиннабац гонахьа баха нах, общественность ханнахьа цу юкъе гӀертача уж телха гӀулакхаш чакхдаргдацар.

Цхьабакъда, юрта райисполкомашкахьара новкъостий судашта деш цхьаккха тайпа кулгал дац.

Сона бакъахьа хетар, йоах нов. Жучкова, дӀахо хадданза новкъостий судий болх бе йиш хулийтаргйолаш а царна кулгалдара боарам лакхбергболаш а йола мероприятеш Лакхехьарча Совета Президиумо облсовпрофаца цхьана кийчйоре.

ДӀахо къамаьл даьча депутата нов. **Насуханова** белгалдаьккхар юртсоветаша бахача наха юкъе политико-массови болх барах хьайбай продукташ эцара чӀоагӀа пайда баьнна хилар. Пачхьалкхенга хьайбай продукташ йохкара планаш хьалхарча ах шера 109 процент кхоачашъяьй.

Общества гӀулакхашта кулгалде дуккха нах юкъеозара йоккхий торонаш я вай. Курчалой юртсовета балха кулгалдеча дакъа лоацаш ба пенсионераш, вӀашагӀъехкай 252 саг юкъе а волаш йола пенсионерий Советаш, ялаташ лорадергдола халкъа дружинаш, новкъостий судаш, улицашкара комитеташ, иштта кхы дуккха а общественни хьисапе болх бу организацеш. Общественность юкъе а озаш тоаю оаха тхоай райцентр. Кхоачамбеш яцар тха юртара школа, кхаь сменах деша ухар бераш. ХӀаьта къаьстта школа здани хьалъяра тоъаш ахча дацар. ОбщественностагӀа новкъостал деха лаьрхӀар юрта Совета исполкома заседане.

Дешархой даьша-ноаноша материалашца, шоай къахьегамца новкъостал а деш 2 сменах берий деша торо хургйолаш керда школа хьалъяь яьлар 1961—1962 дешара шу долалуш.

ДӀахо къамаьл даьча депутата нов. **Сухарева** белгалдаьккхар, баха нах хица Ӏалашбара гӀулакх вай республике во латташ хилар. Дуккхаза а дийцад из дош. Масала, Шаьла районе ткъаь дийнахьа бурув техад хий даккха аьнна, хӀаьта кхы дӀахо теркал ца деш а дитад. Цхьабакъда, юрташка хин гӀулакх мишта латт хьежача вайна хов, наха мелар мала мегаргдоаца хий долга.

Хий даккхар духьа бурув детташ скважинаш Ӏалаьмате дукха яьхай вай республике, цу гӀулакха дукха рузкъа а доадаьд, цхьабакъда, хьабаьнна пайда бац. ХӀана? Гидрогеологически даннеш йоацандаь. Мела мегаргдола дика хий даккха йиш я, е яц яхача хаттара хӀанз жоп дала хала да. Цу гӀулакха тӀоаний гидрогеологически даннешта тохкам а баь, гидрохимически карташ оттаде деза. ТӀаккха ховргда мича, малагӀа, мел низ болаш, мел дукха хий доалл. Сона хетаргахьа, республика Госплана председатела нов. Брыксина дукха хье ца йолийташ цу балха проект оттае еза, хӀаьта цул тӀехьагӀа пхи шу далалехьа вай республикерча къахьегамхоша дӀадехар кхоачаш хургда.

ДӀахо нов. Сухарева аьлар, Волга яхача хина дӀатӀакхоачаш йоккха аре я Тиркал дехьа гӀолла дӀауллар, хӀаьта латташта кӀалхара ца даьккхача хий доацаш а я из. Из моттиг вай республикан, Дагестански АССР-ен, Стравропольски краен юкъа хилар бахьан долаш царца цхьана мероприятеш оттае еза вай Тиркал дехьарча хих пайда эцара. Из ца дойя хий доацаш йисар кхерам ба вай республикен Ставропольски крайи, хӀана аьлча деннен бийсаннен 50—60 эзар тонн хий луш йола скважина а яьккха, из тесса йитай, хӀаьта из бахьан долаш хьалха хий кхоачадала тарлу.

* * *

Беррига депутаташ раьза а болаш тӀаийцар сессе «Республика боахами культурен дегӀадоаладеча хьинаре дакъа лацара къахьегамхой шерра тӀаозара хьакъехьа Нохч-ГӀалгӀай АССР моттигерча Советаша болх мишта бу а дӀахо из тоабара де дезараш а» яхача дешах бола соцам тӀаийцар.

* * *

ШоллагӀча дешах — «Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республикан Нохч-ГӀалгӀай АССР къахьегамхой депутатий моттигерча Советийн бюджетни бокъонех» долча Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Закона проектах доклад йир законодательни предположеней комиссе члена депутата нов. **Кулешовас**.

Нов. Кулешовас дийцар, бюджетни бокъонех дола Закон республика халкъа боахами культурен лакхдара а наьха вахар тоадара а боккха лоархӀам болаш хилар, цу Законо республика Министрий Советен моттигерча Советийн бокъонаш шеръеш хилар, бокъонаш шеръеш санна Советий декхараш а белгалдоахаш хилар.

— Тахан сессе хьажа аьнна оттаяь бюджетни бокъонех долча Закона проект КПСС XXII съезда решенешкара хьайоагӀаш а Российски Федераце Лакхехьарча Совета Законо яххача тайпара а я, — йоахар цул тӀехьагӀа пренеех къамаьл даьча депутата нов. **Аванесова**. — Республикен моттигерча Советийн бюджеташа торо хулийтаргья боахами культурен дегӀадоаладеча дукхагӀа къахьегамхой юкъеоза, дӀахо а советски демократи дегӀайоалае.

Нов. Аванесова предложени йоалайир, Нохч-ГӀалгӀай АССР а къахьегамхой депутатий моттигерча Советий а бюджетни бокъонех долча Закона проект чӀоагӀъе аьнна.

ТӀаккха дош ийцар депутата нов. **Дарсигова**.

— Нохч-ГӀалгӀай АССР а къахьегамхой депутатий моттигерча Советий а бюджетни бокъонех долча Закона проект, — аьлар нов. Дарсигова, — боккхача лоархӀамера акт я. — Цо торо хулийтаргья вайна хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашде.

Паччахьалкхен бюджета доходаш, йоахар цо, уж я республика бюджета чуйолха социалистически предприятей доходаш. Цу бюджетах пайда эц боахам дегӀабоалабеча, культура лакхъеча, городаш, юрташ хозъеча, школаши больницаши, иштта кхыдола наьха хьашташ Ӏалащдара эша учрежденеши хьалъеча.

Ше къамаьл даь воаллаш Нохч-ГӀалгӀай республикен моттигерча Советийн бюджетни бокъонех долча Закона проект чӀоагӀъе аьнна, предложени йоалайир цо.

* * *

Беррига депутаташ раьза а болаш тӀаийцар сессе Нохч-ГӀалгӀай республикен моттигерча Советийн бюджетни бокъонех долча Закона проект.

* * *

КхоалагӀча дешах — Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо ийслагӀчен иттлагӀчен сессешта юкъе арадаьха Указаш чӀоагӀдарах доклад йир депутата нов. **Комарова**.

Беррига депутаташ раьза а болаш Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета сессе чӀоагӀдир ийслагӀчен иттлагӀчен сессешта юкъе арадаьха Указаш.

Цу тӀехь сессе болх чакхбаьлар.

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗАШ ЧӀОАГӀДАРАХИ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР КОНСТИТУЦЕ (КЕРТТЕРЧА ЗАКОНА) 44, 63, 65 СТАТЬЯШ ТӀА ХУВЦАРАШИ ТӀАТОХАРАШИ ДАХЬАРАХ ДОЛА

ЗАКОН

Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

ЧӀоагӀдолда Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совето 1962 шера 31 марта арадаьха Указаш;

«Нохч-ГӀалгӀай АССР юрта боахама продукташ яхарен кийчъярен Министерство хьаярах»;

«Нохч-ГӀалгӀай АССР юрта боахама Министерствои, къахьегамхой Советий городскойн районнии исполкомий отделаши, управленеши дӀаяхарах».

Цунга хьежжа укх тайпара хувцамаши тӀатохараши юкъехьо Нохч-ГӀалгӀай АССР Конституце (Керттерча Закона) 44, 63, 65 статьяш тӀа:

44, 63, 65 статьяш тӀара дӀадаха «юрта боахама» яха дешаш;

44 статьяна «моттигерча промышленноста» яхача дешашта тӀехьашка тӀатоха «юрта боахама продукташ яхарен кийчъярен» яха дешаш.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель И. АЛМАЗОВ.
Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь М. КОМАРОВ.

г. Грозный, 1962 шера, 30 август.

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СУДЕ ХИННАЧА ХУВЦАМЕХ БОЛА НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА

СОЦАМ

Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

1. Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Суда члена декхарех мукъавоалийталва нов. И. Я. Осторожный, из кхыча балха тӀа вахар бахьан долаш.
2. Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Суда членалла хоржийла Панюкова Галина Андреевна.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель И. АЛМАЗОВ.
Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь М. КОМАРОВ.

г. Грозный, 1962 шера 30 август.

АДМИНИСТРАТИВНИ ПОРЯДКАХ ДЕТТАШ ДОЛЧА ГӀОДИЙ ДОАЗУВ ХОАДАДАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМО АРАДАЬККХА УКАЗ ЧӀОАГӀДАРАХ ДОЛА

ЗАКОН

Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

ЧӀоагӀдолда 1962 шера 26 апреле арадаьнна «Административни порядках детташ долча гӀодий доазув хоададарах» дола Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель И. АЛМАЗОВ.
Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь М. КОМАРОВ.

г. Грозный, 1962 шера, 30 август.

АГИТАТОР—КОММУНИСТИЧЕСКИ КЪАХЬЕГАМА ЦЕХА НАЧАЛЬНИК

Белоруссе Коммунистически парте Мински обкома идеологически балха деча кулгалах лаьца КПСС ЦК соцам тIа йоах. идеологически балха аьттув балари из дика дIабахьари партийни организацей а партийни группай а инициативаген гIулакхашкеи хьежжа хургда.

Партийни организацеша беча массово-политически балха толама лард латт наха юкъе политически болх лелабеш йола кадраш нийса хьахаржарах, денна царна деча кулгалах, царна новкъостал дарах, вахаро хIара коллективана хьалхашка оттадаь хаьдда декхараш кхоачашдара цар болх тIаберзабарах.

Шиий болх бокъонца цу тайпара чакхбоах коммунистически къахьегама цIи лелаеча ЦРМЗ партийни организаце.

Цу заводерча агитатораштa юкъе ба сменайи цехийи кулгалхой — шоай производство дика яйза ца Iеш, коллектива хIара член а дика вовзаш бола нах. ЦРМЗ коллективана юкъе чIоагIа лоархI Иван Федорович Соболев — дика специалист, механо-сборочни цеха начальник хиларал совгIа, парте сийрда дош денна наха юкъе кхухьаш вола дика агитатор из хиларах.

Нов. Соболева беча хьехамеи организаторскии балха керттера чулоацам ба КПСС Программеи съезда кхыдола документаши, Коммунистически парте а Советски правительства а чухьареи арахьареи политика цо кIоаргга дIайовзийтар, продукци арахецара план ханал хьалха кхоачашъяра цеха коллектив оарцагIъяккхар.

Даьхен низ чIоагIбара, рационализаторий болам дегIабоалабара лоархIам ше бувцача хана масал доаладир цо, рационализаторийи изобретателийи предложенеш соахка юкъеяхьарах берригача мехкара лаьрхIача 1,7 миллиард сомага кхоачаш шера пайда хинна хиларах.

— ХIанз тха цехе 19 рационализатор ва, — аьлар агитатора. ДIадахача ах шера цар еннай 31 предложени. Юкъейихьача 10 предложене 746 сом кходу. Кхы а юкъехьоргйолаш я слесара Халиулина, долбежника Максимова предложенеш.

Дог тешадеш дола масалаш кхийлар агитатора нов. Соболева массане а цIендаь герз дIадаккхара тIехь Советски Союзо лоаттабеча къовсама хьакъехьа. Цо дийцар, герз хьаделга сихдеча капиталистически мехкий даьша тIема расходашца къахьегамхошта боккха мухь качболлаш хиларах.

Цифраш вIаши нийс а еш, нов. Соболева дика хьахьекхар социалистически общественни строй капиталистическичул толаш хилар.

Ховш да, хьехам балара коллектив мел чIоагIа низ болаш я. Цхьан саго — кулгалхочо дIадехаш дар дизза хьаллаца деза ерригача общественносто. Цу деша чIоагIа белгалйоалаш опыт я нов. Соболева яр. Хьалха, дисциплина толхаяь моттиг гучаяьлча, дуккха нах болча моттигашка цхьаболча болхлоша харцахьара гIулакхаш леладича, царна массаза а административни бехк бора. ХIанз цу тайпарча наьха дешаш дувц общественносто, цеха ерригача коллективо.

Сага хьехам балара гIулакх коллективаца оагIув болаш леладеш хиларца белгалдоал нов. Соболев цеха кулгалхо хилар. Хьехама болх бара дешашта айхха бувзам лоаттабу цо партийнии профсоюзнии организацешца. Болхлой дуккха цхьана а къаьста - къаьста а болча хана беседаш еча дакъа лоацаш хул партийни организаце секретарьи цеховой комитета председательи.

Дукха ха яьккхар къона токарь Виненко кхетаве ца могаш. Бераш кхедеча колонера воаллашехьа а венавар из цехе балха. Мастераша къаьстта цунца беседаш ярах, дуккхаза а административни бехк барах цунга къахьегама дисциплина телха ца яйташ, шийца балха болча новкъосташца пхьарч ца Iувш из соцаве маганзар.

Нов. Соболева толашагIа бола болхлой оарцагIа а баьха, цо леладеш дола харцахьара гIулакхаш царга гIолла шийна дIадовзийтачул тIехьагIа кхы тайпа саг хилар нов. Виненкох. Цеха хьалха латтача болхлоех дIакхийтар нов. Виненко, цо къовсам лоаттабу «Коммунистически къахьегама ударник» яха сийлен цIи яккхар духьа.

Саг нийсача наькъ тIа ваккхара керттера эшар да цунна дегIал ваха хар, шийх доахка кхоачамбоацараш дIадахара цунна новкъостал дар.

Нийсача наькъ тIавала, социалистически обществана пайдана вола саг хила новкъостал дир ЦРМЗ механо-сборочни цеха коллективо нов. Стрельцова а. Массехк шу хьалхагIа заводе балха вера нов. Стрельцов цхьаккха специальность а йоацаш. Шиий дисциплина ца хилар хьахьокхар цо. Цеха начальника, ерригача коллектива а дукха къахьега дийзар цунна говзал Iомаеши цунах доахка харцахьара гIулакхаш цунга дутийташи. Алексей Стрельцов хIанз — КПСС член, коммунистически къахьегама ударник, Грозненски нефтяной института заочни отделене 5 курса студент ва, завода керттерча технолога отдела инженер-технологалла вахийтар из.

Производственни программа кхоачашъяра хадданза йоакхоеш волча нов. Соболева дицдац болхлоша шоай общеобразовательнии идейно-политическийи боарам лакхбе безилга. Цехера дуккха а дукхагIа бола болхлой дешаш ба.

Парте XXII-ча съездо белгалъяьхай коммунизма материально-технически база хьаяра ханаш. Дага латташ дола из сийлахь-доккха гIулакх кхоачашхулга дуккхача даькъе пропаганда вIаштIехьъяккхарга а хьалха латтарий опыт производствана юкъеяхьарга а хьежжа хургда. Кердачун, хьалха латтачун зIыргаш гучадахар а мамогга уж хьаллоаттадар а, коллектива берригача членашта уж дIадовзийтар — нов. Соболева шиий балха хьалхле лелаеш долча керттерча декхарех цаI лоархI.

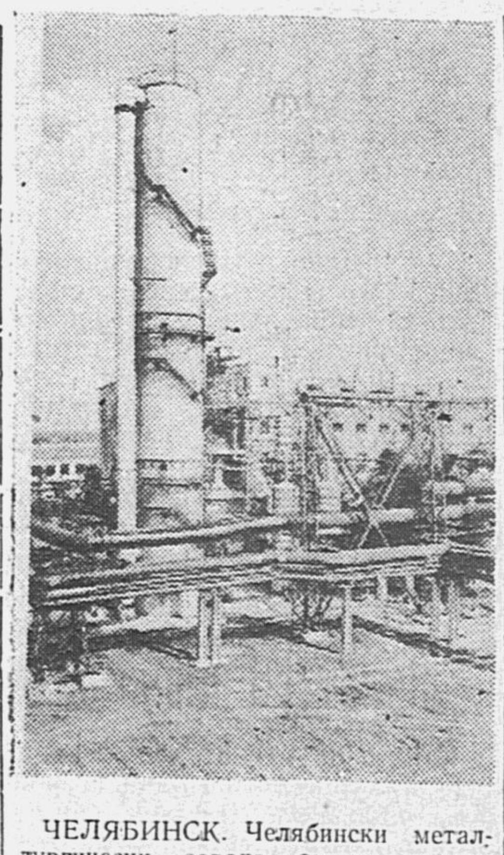
Коллектив хьехамца хьалкхеяра, кхоачамбоацараш дIадахара боккхача лоархIаме да цеха пен газет, къаьстта а, сатирически листокаш. Сатирически листоко теркал ца деш дитац коммунистически мораль производстве меттел, цIагIа а, общественни моттигашка а телхаелга. Ала дезаш да, цхьаболча харцахьа баьннараштa чIоаггIа критика йича, уж сихха нийсача наькъ тIа бахара цо новкъостал деш хилар. Масала, хьалха брак еш хиннача токара нов. Костылева новкъостал дир сатирически листоко технически гIулакхаша яххача тайпара йола продукци арахеца. Балха тIа воагIаш тIехьавусилга дитад нов. Фролова. Бакъахьарча наькъ тIа ваьннав тIехдаьккха корта бохо малар мелаш хинна токарь Ткачев.

Хьехама балха тайп-тайпарча формаехи методехи пайда а эцаш, цехе болх барах нов. Соболева а партийнии профсоюзнии организацей а вIаштIехьдаьлар болхлоштеи ИТР-аштеи юкъе 1962 шера къахьегамеи производственнии дисциплина толхаяь саг хургвоацаш гIулакх тоаде.

Дисциплина лакха хилар, къахьегам дика вIаштIехьбаккхар, арахеца продукци дика хилар бахьан долаш цехерча 68 болхлочоа коммунистически къахьегама ударник яха цIи еннай, хIаьта 56 саг из бокъо яккхар духьа къовсам лоаттабеш ва. 1961 шера сентябрь бетта «Коммунистически къахьегама цех» аьнна цIи тиллар ЦРМЗ механо-сборочни цехах.

Наха хьехам луш, цар политически сакхетам лакхбеш, пачхьалкхен планаш кхоачашъяра коллектив оарцагIйоахаш нов. Соболева беш бола болх—из да коммунизм хьалъеш вола керда саг кийчвара дешашца парте XXII-ча съездои КПСС Программаи хьалхашка оттадаь декхараш практически кхоачашделга.

Н. ШИПУЛИН.



ЧЕЛЯБИНСК. Челябински металлургически заводо эггара хьалха арахийцай керда коксови батарей. Цул совгIа кIора коксоват даь юхеюсача отходашта переработка е химически комплекс вIашагIъеллай цига.

Кера батарей цу типах хьалха хиннача агрегателла белгала я. Из яьй вIашагIъеххача конструкцех. Цо новкъостал ду гIишлош еча ха кIезигагIа йоае. Лаьтта тIа латтача кIора башне даькъа дозал кIезигденнад 2600 тонн.

Сурта тIа: Сульфат аммони хьаю отделени.

В. Георгиева сурт.
ТАСС фотохроника.

ГУИРАН ЛОАРХIАМЕ ХА

Республика колхозашкеи совхозашкеи хьажкIаши гидуаргаши чуэцар а зябь ахар а

1962 шера 31-ча июлерча хьалах (плана процентех).

	Чуийца хьажкIа	Чуийца гидуаргаш	Аьха зябь
Наурски управлени	**71**	**27**	**54**
Надтеречни	100	13	139
Наурски	78	51	73
Шелковской	39	28	7
Грозненски управлени	**43**	**25**	**25**
Грозненски	53	27	24
Урус-Мартана	31	—	36
Ачхой-Мартана	30	—	17
Советски	12	—	6
Сунженски управлени	**32**	**14**	**27**
Сунженски	49	23	29
г. МагIалбик	35	—	40
Наьсарен	14	—	16
Первомайски	7	—	10
Гудермесски управлени	**29**	**23**	**26**
Гудермесски	54	39	44
Шаьла	29	—	15
Курчалой	27	31	42
Ведана	6	—	—
Ножай-Юрта	3	11	2

* * *

Хьахиннаб гуйран хьалхара бутт—сентябрь. Республика колхозийи совхозийи кхашка чуйнна балхаш деш ба ахархойи механизатораши.

Юрташкара дуккха эзараш къахьегамхой боахк хьажкIаш, шекара свекла, гидуаргаш, баьца дaараш, коартолаш, комсаш чуэцаш. ХIара боахаме хьайбашта шортта доакъар хилийтара, гурахьа дув ялаташ ханнахьа дIадера, хьатIадоагIача шера хIамаш дIаювргйола лаьтташ ахара дукха балхаш ду кхашкарчеи фермайи къахьегамхоша.

Статистически Управлене хоамах, 1962-ча шера 1-гIа сентябрь хьаотташ 55 эзар гектар хьажкIаш чуийцай республика колхозашеи совхозашеи, ерригача хьажкIех 42 процент хул уж. Царех, бокъонца кхаьча а яьнна, ялата чуийцай 3 эзар гектар гаргга.

ХьажкIаш чуэцилга чIоаггIа сихденнад Грозненски, Гудермесски, Сунженски производственни управленешта чуйоагIача колхозашкеи совхозашкеи, хIаьта Наурски производственни управлене боахамашка хьажкIаш чуийца йистейоалаш латт.

Даьхен амбарашка хьатIaаха йолаеннай дошо хьажкIаш. Укх тIеххьарча пхе дийнахьа кхы а дукхагIа сихденнад хьажкIаш чуэцилга. 11,5 эзар гектар хьажкIаш чуийцай цу пхе дийнахьа республике.

«Надтеречный» совхоз хьажкIаш чуийца яьнай. ХьажкIаш чуэцара балхаш дика леладу «Терский» совхоза, Сунженски района XIX партсъезда цIерахча колхоза, Грозненски опорнохьохкама совхоза, кхы дуккхача боахамий механизатораша.

ХIаьта а чуэца езараш дукха хьажкIаш я, кхы а дукхагIа сихде деза уж чуэцилга. ХьажкIаш чуэцара балхаш хIанзарчоа мела лел Ачхой-Мартана, Курчалой, Наьсарен, Шелковской районий боахамашка.

ХIара боахамга йизза торо я ханнахьеи йоа ца еши хьажкIаш чуийца яха. Цу гIулакха эша техника а транспорт а йолаш я.

Кхашкара къахьегамхойи механизатораши, шун декхар да ахархочун сий лакха лоаттаделга.

ХАННАХЬА ЧУЭЦА ХЬАЖКIАШ

ГIадамах кхоккхеи йиъйиъи хьажкIа а лета, хьу санна хьалъэтта латт Наурски района «Россия» яхача колхоза кхашкара хьажкIаш.

...Лаккхача хьажкIаша къайлаяьккха йода уж чуэцаш йола Зинков Василе агрегат. ЦIена бу болх, цхьан оагIора бункер чу лег томараш тIехь хьажкIаш, вокх оагIора — силоса оатача гIадамех хьалъюз тракторашта тIехьара лафеташи автомашинаши.

Дика къахьийгад нов. Кердикаевас кулгалдеча бригадо. 95 гектарах хIаране тIара 40 центнер фуалъяьхача хьажкIий яккха дош деннадар Солнышкин Ивана кулгалдеча звенос. Хьийкъа латта хьажкIаш бIаргаейча, Солнышкина звенос хIара гектара тIара 45—50 центнер фуалъяьхача хьажкIий йоаккхаргья, йоах колхоза агронома нов. Юзбашьяна.

Комсомолец Жуков Петр керте латтача механизированни звеной участкера хьажкIаш чуэцаш ва Солнышкин Яков. Кхай тIа цхьа хьажкIа ца юташ цо хIанзале а чуийцай 65 гектара тIара хьажкIаш.

— Уж тайпа дика хьийкъа хьажкIаш хIанзалца чуийцаяц аз, — йоах комбайнера, — тIеххьара чуийцача 8 гектара тIара 398,5 центнер томараш тIехь хьажкIаш колхоза хьатта дIаяхьийтай аз. Юкъера лаьрхIача гектара тIара 50 центнер гаргга хул уж.

Цул тIехьавусаш вац колхоза шоллагIча комплексни бригада кхашкара хьажкIаш чуэцаш вола комбайнер Соломатин а. 42 гектара тIара хьажкIаш чуийцай цо.

Колхозе хIара денна хьажкIаш чуэца 200—250 саг аравоал.

ХьажкIаш чуэца тахан кхоана кхы а «ККХ-3» яха 3 комбайн тIайоагIаргйолаш я колхозе. Колхоза кулгалхой, специалисташ декхарийла ба цу техникаца болх бе говзагIа бола механизатораш хьожабе. Колхоза председатель нов. Лопатин из гIулакх дика вIаштIехьдаьннад ала гIерташ вале а, ала деза цхьацайола ледарлонаш цига хилар. ЦхьоалагIча бригаде халача хьал тIа ва комбайнер Зинков: 20 церг а эйаш я цун агрегата хедер, механизатор сагота ва, цхьабакъда, цунна новкъостал деш саг вац.

М. АЗИЕВ,
тха кор.

Наьсарен районера хоамаш

БОЛХ ДИКА ВIАШТIЕХЬБАЬККХАЧА

Наьсарен районе Аьлти-Юрта отделенерча къахьегамхоша хIара шера чIоагIа къахьег. ялат алсамдоаккхаш, хьайбай продукташ дукхагIа йоахаш. Массехк шера вIаштта социалистически декхараш дика кхоачашдарца хьалха латт уж.

Укх шера а дика толамаш даьхад Аьлти-Юрта отделенерча къахьегамхоша. ХIара гектара тIара 17,2 центнер гурахь дув ялат даьккхар цар, из хул юкъера лаьрхIача совхозо гектара тIара доаккхачул 1,5 центнер дукхагIа.

ТIадоагIача шера ялат дIаде лаьтта кийчдеш чIоагIа къахьегаш ба отделенера механизатораш.

ХIара трактора тIа шин трактористо болх барах тIадоагIача шера ялат дIаде деза лаьтта кийчде вIаштIехьдоал цар. Ка бола ялат чуийца баьлча аха езача 650 гектарах йиъ бIаьи ах бIаьи гектар аьха яьннай.

— Во механизатораш бац тха отделене, — йоах управляюще нов. Мартазанова. — Мамогга шоайла новкъостал деш, къахьегаш ба уж.

Дика болх барца белгалбаьнна ба 10—12 шера трактористалла болх беш хьабоагIа нн. Б. Келоев, М. Белокиев, Б. Газдиев, кхыбараш.

Инженера нов. Льянова шиий ханнахьа график оттаярах вIаштIехьдоал балха овсарле лакхъе.

А. ЗИМАРИН.

БАРТ ТАЙНА КОЛЛЕКТИВ

Наха дарбаш деш къахьегача советски лорий сийле даима а хургья. Шоашта хьалхашка латта декхараш дика довзаш къахьегаш я Наьсарен районерча больница коллектив. 1958—61-ча шерашкарчул дуккха а дикагIа дIабода цар болх хIанз.

Къаьстта дика болх барца белгалбаьннаб хирург Некепилов Евгений Федорович, терапевт Горчханова Хьамида Хьава, медсестраш Гелисханова Фатима, Албегова Рая, Арутюнова Светлана, санитаркаш Цизман Мария, Аушева Дугурхан, иштта кхыбараш а.

Цу коллектива чIоагIа раьза ба районера къахьегамхой.

Б. ДУДАРОВ.



Укх шера 50 гектар хулача кхай хIара гектара тIара 60 центнер хьажкIаш чуэца лерхI Наьсарен районерча «Октябра 40 шу» яхача совхоза Хь. Манкиева доал деча звено членаша.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) Батыжева Лида, ДжандаровгIар Тамареи, Маликати, Дебхани, Кулбужева Мовлатхан.

П. Катакова сурт.

Къовсамеи коталонийи шераш

НГУЕН ВАН КИНЬ,
СССР-ера ДРВ Чрезвычайнии Полномоченнии посол

ШоллагIча сентябре тха мехко дезду Вьетнама Демократически Республика дIакхайкаяь 17 шу дизар. Цунах ах ха дIадаьцар американски империалисташа гIо-новкъостал а деш, цар шоаш а дакъа а лоацаш, французски колонизатораша хьоабаьча тIемо. Вьетнама къахьегамхой Парти керте латтача халкъа низий турпалерча къовсамо бохабир лоал тIадахьаш барий тийшаболх, хIаьта Советски Союзо, Китайски Халкъа Республика, машар безача кхыча пачхьалкхенаша чакхдоахача гIулакхашца оагIув а болаш империализм тIехьашка яла езача а кхоачайнр.

1954 шера июль бетта Женеве соглашенеш йир Индокитае машар юхаоттабара. Женевски соглашенеех 17-гIча параллеле гIолла демаркационни гIай а оттадаь ханна бийкъар мохк. Цу соглашенешка оттадаьдар 1956 шера массане а юкъарча хоржамий наькъаца из вIашагIтохилга. Цхьабакъда, американски империалисташи цар оттаваь Нго Динь Дьеми духьала ба Вьетнам вIашагIтохара.

Машаре къахьегаш даьккхача бархI шера чухь дикка толамаш даьхад ДРВ къахьегамхоша. Дукха ха йоаццаш а тIехьа кIезига мара боацача господашка мара кхоачаш ца хинна материальни Iалашо, культура рузкъаш, кхоанарча денах бола тешам массанега дIакхоачаш да хIанз. ТIа-тIа дукхагIа низ болаш, хьалха бодаш латт мохк.

КIезига дегIаена, лоадама низ боаца, цу тIа а тIемо тишъяь промышленность яр колонизатораша тхона юхейитар. 1954 шера халкъа боахама валови продукцех 1,5 процент мара кхачацар промышленноста даькъа. Оаха ерригa къаьнара предприятеш юхаметтаоттаяь ца Iеш, керда промышленни база а хьайир. ТIом сецачул тIехьагIа, йоккхий йоаца мастерскеш а тIехьа, 19 промышленни предприяти мара яцар республике. ХIаьта 1960 шу хьатIакхоачаш тха хилар центрера кулгалдеш йола 172 промышленни предприяти, моттигерча промышленноста 700 предприяти, дуккха бIаьш кагий мастерскеш. 1955 шера промышленноста даькъа кхоачар (кустарни производство а юкъейолаш) халкъа боахама валови продукцех 16,9 процент, хIаьта 1961 шера — 43,5 процент.

Кхозза дукхагIа хиннаб тха электростанцей низ. Вьетнамски лаьттан тIа духхьашха гучадувла даьлар еза-локкхача индустре дуккха доакъош, царца химически яр а йолаш. Къаьстта сиха дегIайоагIа машиностроени.

ДРВ тIа-тIа дукхагIа хьаду халкъа дукхагIа эшаш дола товараш а — кIадаш, кога гIирс, велосипедаш, консерваш, наха эшаш дола дуккха кхыдараш а. Мехка бахача наха эшача, индустре хьадеча тайп-тайпарча товарех 90 процент лу хIанзале а яйгача промышленносто.

ХIаьта хьалхагIа ерригa промышленни хIамаш, кхыметтел хьастамаши хьалбоаха махеи а тIехь арахьара тIакхахьа дезаш бар тха мохк. Колонизатораша йоахар иштта ца хилча даргдац. Шиий къахьегама парте хьалхленца халкъо колониализма зIанараш матийдданге а, социалистически хувцамий наькъ тIа из мадаьллинге а, цун мугIарашкара хьапучабаьлар хьинар дола производства организатораш, дика кхетам бола конструкторaш, инициативни болхлой. Къона вьетнамски болхлой класс хьинар совдаьккха дакъа лоацаш я керда къахьегама коталонаш яхар духьа лаьцача патриотически яхье.

ЧIоаггIа низ тIабохийт республико шиий экономика лард лоархIаш бола юрта боахам дегIабоалабара. ДIадувш дола лаьтташ дукхагIа чулацар бахьан долаш 1961 шера 5300 эзар тонн дугеи гIонна йола культураши яьхар—кхаь шера план оттаяьча хана (1958—1960 шераш) шера юкъера лаьрхIача йоаккхаш хиннaчул 384 эзар тонн дукхагIа.

Тха мехкара погода каст-каста хувцалуш яле а, климатически хьалаш дерригаш а цхьана лаьрхIача, юрта боахам лелабара геттара дика да. Цхьабакъда, тхона тоъац низ бола машинаш, керда араяьнна къахьегама кечалаш.

1961 шера ДРВ юртбоахама производстве даьха толамаш айхха дувзаденна да керда производственни отношенеш оттаярца а дIахо эргайоахаш уж тоаярца а. 1961 шера октябрь бутт тIакхоачаш **89 процент ахархой дезал бар юртбоахама кооперативашка.** Красная яхача хина йистереи мехка юкъерча даькъ тIареи 68,5 процент йола юрташ кооперативашка вIашагIкхийтар. 29 процент хIана бац аьнна бола ахархой дезал лакхарча тайпах йолча кооперативашка вIашагIкхийттаб.

Къилбаседа Вьетнам вай деношка — из дукхача гIишлой мохк ба. Хьалъеш латт бIаьш промышленни предприятеш, эзараш чуIе цIенош. ХIара шера хозагIа хулаш, тоалуш латт, социалистически Вьетнама столица хиларах тарра, сихха дегIайоагIаш йола город Ханой.

ХIара виълагIа вола Вьетнама гражданни миччахьа дийша а дешаш ва. Халкъа Iаьдал эттача шерашка яхкаьча тха лакхехьарча дешара заведенешка 16 эзар гаргга студент ва, хIаьта юкъерча технически дешара заведенешка — 40 эзар гаргга. Балха боллашехьа а шоай сбразовании квалификаци лакхъеш ва цаIи ахи миллион саг. Тха мехкарча дуккхача наьха культурни боарам укх тIеххьарча шерашка чIоаггIа лакхбаларо къаьгга хьахьокх къахьегамхой творчески низаш социализмо цIаккха ца хиннача тайпара чIоагIа дегIакхувлаш хилар.

Дукха ха йоаццаш тха мехка политически вахар чухь доккха хIама хилар — Вьетнама къахьегамхой Парте Центральни Комитета VII-гIа (шерра вIашагIтеха) пленум хилар. Промышленность дегIайоалаеш даьха толамаш вIашкатехачул тIехьагIа, пленумо белгалдаьккхар, уж доккхий толамаш — эггара хьалха баьккха гIа мара ца хилар. ХIанз динза дaргдоацар да, йоах пленума решене тIа, «социалистически индустриализаци чакхъяккхара, керда производственни отношенеш чIоагIъе, производство чIоагIагIа дегIайоалае, халкъа вахара материальнии культурнии боарам лакхбе, мехка оборонни низ чIоагIбе лаьрхIа йола социализма материально-технически база хьаяра деррига низаш тIадохийтилга».

ПТВ ЦК VII-ча пленумо белгалдаьхар хьалхарча пхе шера плана (1961—1965 шш.) декхараш. Цу пхе шера чухь тха хургда бIаьш доккхий промышленни гIирсаш. Уж хьалдаь даьлча дукхагIча даькъе мохк машинашца, юкъерчеи кагийчеи оборудованеца Iалашбе, юкъерчеи кагийчеи дуккхача промышленни предприятешта комплексни оборудовани тела, вошал долча мехкашкара хьаухача оборудованел совгIа кхы а оборудовани хилийта низ кхоачаргба республика машиностроене. Тха хургья дизелаш хьаеш йола завод, кемаш ду завод, тракторни, автомашинашта запасной оатхалаш ю завод, и. кх. дI.

Дукха керда фабрикаш тIакхетаргья яйгача промышленноста. Дуккха а дукхагIа хьадергда наха дукхагIа эшаш дола тoвараш: шекар—шерa хIара сага сих лоархIаш 1,8 килограммагара 4 килограммага кхоачаш, чкъаьран консерваш 5-зза, каьхат — 8-зза; 1960 шера 87 миллион метр арахецаш хинна кIадаш, 1965 шера 130 миллион метрага кхоачаш дукхагIа арахецаргда.

Пхе шера хьалдергда 500 эзар гектара тIа дуга дIадийначa кхаш тIа хий дехка йиш хулийтаргйолаш дола 80 совгIа доккхий инженерно-технически ирригационни гIирсаш. Насосни станцеша хий детташ дола лаьтташ 9-зза дукхагIа хургда.

Кулгашца къахьега ца дезаш кхашка болх беш хургья дуга дIадувш йола бIаьш эзараш машинаш, бIаьш эзараш ши боал боаха нохараш а долаш йола дуккха трактораш.

Укх гаргарча пхе шера ПТВ ЦК VII-ча пленума решенега хьежжа тха халкъо къовсам лоаттабергба промышленностои кустарни производстваи арахецаш йолча валови продукце боарам маьхага диллача 1960 шерарчул 1,5-зза лакхбар, юрта боахам массе оагIорахьара дегIабоалабар а чIоагIбар а, мехкарча хIаране вахар кхы а дукхагIа дIаьхий хилийтар а хоздар а духьа.

Оаха даьха а, доахаш дола а, доахаргдола а толамаш айхха дувзаденна да социалистически лагера мехкаша деча новкъосталца. Советски Союзо вошал тIехь новкъостал а деш хьалъяь алхха цхьа Ханойски механически завод маьхага диллача хьалха тха мел хиннача предприятешка дIаяхийтача ерригача капиталовложенешта нийсса я; Китая новкъосталца Тхайнгуене хьалъеш латта металлургически комбинат маьхага диллача шера республике доаккхача дугана нийсса я. Советски Союзо новкъостал ду тхона хьалхарча пхе шера планах 137 объект хьалъяра, цу даькъе 46 госхоз, 37 промышленни предприяти а йолаш, Къулбехьен - Малхбоалерча Азе эггара йоккхагIа хургйола политехнически институт хьалъяра, и. кх. дI.

Тхо чIоаггIа дог тийша да, тха тхоай низаца а цIенача уйланца Советски Союзо, Китая, вошал долча вокх мехкаша деш дола новкъостал бахьан долаш а оахош социалистически индустриализаци чакхйоаккхаргхиларах, хIанзара промышленность, юрта боахам, хьалха латта Iилма, культура а йолаш йола **социалистически общество Къилбаседа Вьетнаме оахош хьалъергхиларах,** тIехьадисарахи эшарехи тхоай халкъ оахош даиманна а кIалхардоаккхаргхиларах, доккхача иразага из кхоачадергхиларах.

Къилбаседа Вьетнаме баха нах гIозбаьнна керда вахар хьалдеш боахкача хана, къулбехьа ваха тха вежарех вола 14 миллион саг американски империалистийи цар оттаваьча Нго Динь Дьема кликаи Iазапа кIал къел Iовшаш ба. Вийна 105 эзар саг, набахта велла 350 эзар саг, царел шозза дукхагIа концентрационни лагерашка бехка нах—цу тайпара ба Женевски соглашенеш хиннaчул тIехьагIа денз американо - дьемовски «демократех» хьабаьнна пайда.

Шоашта Iазап тIалоаттадераштa духьалара чIоагIа къовсам сацийтац Къулбехьен Вьетнама халкъо. Къулбехьен Вьетнам мукъаяккхара 1960 шу чакхдоаллаш вIашагIъеллача Къаман Фронта байракха кIал из болам кхы а шерагIа баьржаб, цо йоккхий коталонаш а яьхай.

Шиий къаман цIей, ДРВ дIакхайкаярца чIоагIа белгал а доаккхаш, вьетнамски халкъо цIаьхка а дIахьокхаргда машар тIехь мохк вIашагIтохар ловш ше хилар. ХIанз укх сахьата из тIехьадаха низ болаш ба империалисташ, цхьабакъда, цар низ бац из ца хилийта!

СЕРДАЛО
3-гIа оагI. 2 сентябрь, 1962 шу.

Сухалбе кулгалхой!

Урус-Мартана районерча «Горец» совхоза шоллагIча отделене ялатийна лаьрхIа хьажкIаш чуэца болабеннаб. Укх сезонах 400 гектар совгIа чуэца еза уж. ХIанз тха керттера декхар да ханнахьеи цIенеи хьажкIаш чуэцар, аьтача гIадамех силос дIайоллар. Цунга хьежжа мара вIаштIехьдаргдац ялат дIадалара паччахьалкхен план кхоачашъе, хьайбашта шортта доакъар Iалашде. Цудухьа хьажкIаш чуэцара лерттIа кийчо йир оаха.

Цхьабакъда, оаха яьча кийчоннеи хьажкIаш чуэцараи дукха сагота болчоа тара бац тха кулгалхой. Из хьахьокх тха балха темпаша. ХьажкIаш чуэца доладенначa хьалхарча кхаь дийнахь шин комбайно 12 гектар гаргга мара чуийцаяц уж, юкъера дIалаьрхIача дийнахьа ши гектар мара чуийцаяц цхьан комбайно.

ХIанз оаха хьажкIаш чуэцаш латта кха совхоза центральни усадьбана гаьна доацаш улл. Бакъда, совхоза директорагара ваьнна отделене управляющега кхаччалца оаха фу ду ховш, мел хьажкIаш чуийцай, хIаьта болх мишта лел ховш саг вац. Сенах ховргда из хозахета а царех саг тхо долчахь хьал ца ваьлча!

Грознерча № 2 йолча АТХ-ра тхона новкъостала яьхка машинаш я. Цигара хьалъеначa хIара машина шофер ше хьаким хинна дIаэттав. Цар фу леладу ховш цхьаккха саг вац совхозе

Цудухьа тхо болх бечул дукхагIа сайца латт. Эггара хьалха болх дIаболабаьча дийнахь еррига а цхьа тракторни лафет йизза мара хьажкIа яккханзар оаха.

Нагахь санна тха комбайнаш ца соцаш даиман болх беш хилча оаха дийнахь 7—8 гектар хьажкIаш чуэцаргья цхьацца комбайнаца. Цу гIулакха тхона хIара комбайна ши машин мара эшацар. Бакъда, уж тхона хулаш-м яц. Цхьаболчарна хетадала тарлу машинаш тоъаш яц, аьнна. Из иштта дац. Цу машинай шофераш шоай безам болча мара дIаболхац. Мошача доакъарий дозал дукхагI да, из кхухьаш тхо хилча ахча дукхагI доаккхаргда яхаш силос йоллача мара баха тигац цар, хIаьта цар безам хиннача уж дIахьежабеш тха кулгалхой а ба.

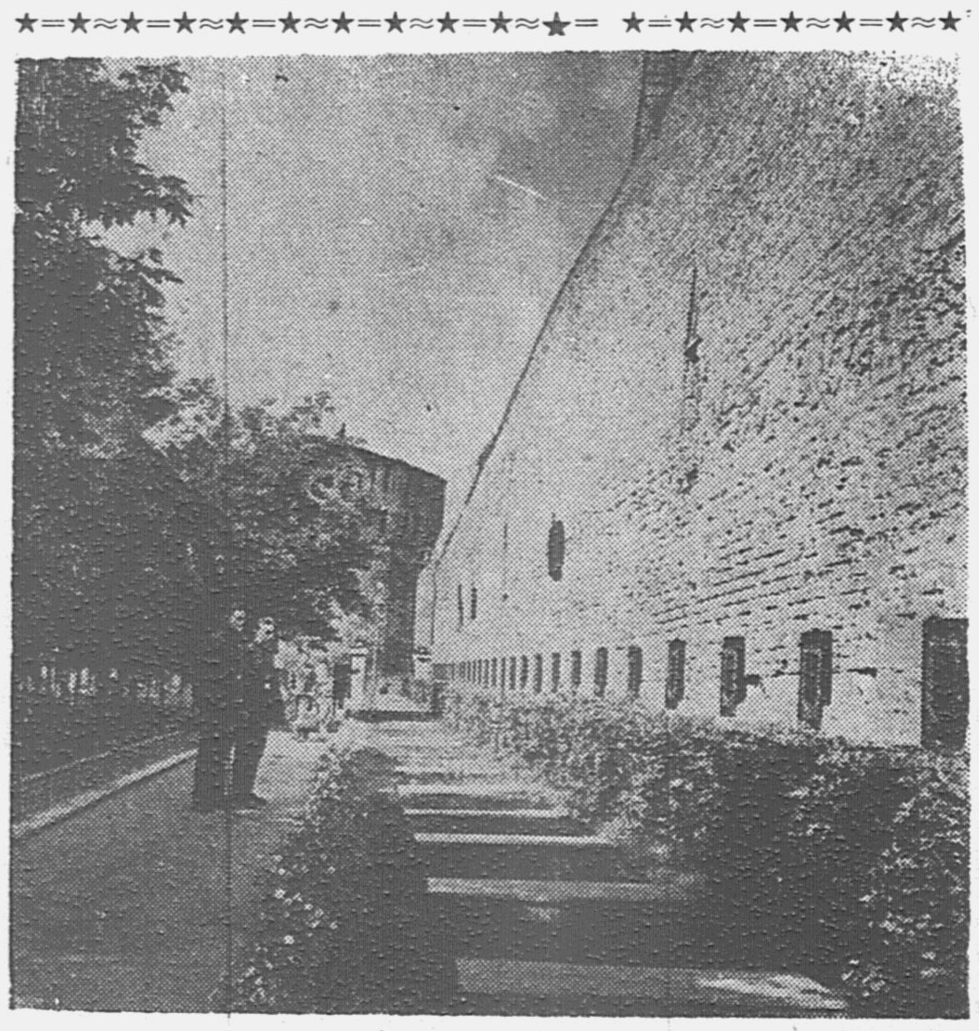
Цхьа тамашийна оамал йолаш ба тха кулгалхой. Берригa болх цхьатарра сихха дIаболабейиш йолча хана сатийна а баьгIе, догIаш делха доладелча, хьажкIаш чуэца ха кIезига йисача хана дерригa дуне шоашта тIадеча санна корзагIбоал уж. Цу хана корзагIбаьннабар, аьнна болх тоалац.

ХIанз совхоза кулгалхой декхарийла ба хIара комбайна тIехьа даиман болх бергболаш йола машинаш чIоагIъе, каст-каста механизатораш болча механик ахийта, массаз а шоаш тIахьожаш хила.

Нагахь санна тха болх дIахо тоа ца бойя хьажкIаш лай кIала яхар кхерам ба.

Цудухьа оаха гIулакх кIал дисале ях совхоза кулгалхошка ханнахьа хьажкIаш чуийца яхара вай шортта торонаш я, хIаьта царех пайда а эцаш сухалбе, цIаькха а сухалбе!

М. ТУНТАЕВ,
«Горец» совхоза 2-ча отделене механизатор.



Къаьнарча Смоленска чIоагIалений пенаш эрсий халкъа тIема сийлена тешаш ба. Цу пенашта юхе Росси лораеча наьха цIий цкъа Iодаха Iийнадац. 1912 шера хиннача Даьхен тIем тIеи 1941—45 шерашка хиннача Сийлахь-боккхача Даьхен тIем тIеи байна турпалхой боахк цига дIабехка.

Сурта тIа: 1941—45 шерашка сийлахь-боккхача Даьхен тIем тIа байна турпалхой дIабехка боахкача Кутузовски бешарча чIоагIален пена дакъа.

И. РАБИНОВИЧА сурт.
ТАСС фотохроника.

КЪАХЬЕГАМА КОТАЛО ЯЬККХАРАШ

Укх деношка Надтеречни района «Горскнефть» яхача мехкдаьтта управленеи профкомои социалистически яхьа итогаш йир. Цу социалистически яхьа итогаша хьахьекхар, жилищно-коммунальни цеха къахьегамхоша балха хьалхле а лелаеш доккхий толамаш дахар. Июль бетта капитальни гIишлош хьалъяра план 100,3 процент кхоачашъяьй цар, цу даькъенах чуIе гIишлош хьалъяра план 100,9 процент а еш. Текущи ремонт яра план 102,4 процент кхоачашъяьй. Социалистически яхье иштта доккхий толамаш дахарах жилищно-коммунальни цеха къахьегамхошта НПУ-и профкомои карара карательa ЦIе байракх еннай. Сийленца дIахьу цар шоай болх.

О. МАМАЕВ.

Культура цIено дIадоладаь дика гIулакх

Укх тIеххьарча хана лардa тIара хувцаденнад Шаьла района культура ЦIагIара гIулакхаш. Укхаза, хIанз болх беш я драматически, халхара, хоровой, халкъа инструментай оркестра кружокаш. Барзкъаш хьадахареи тегареи кружоке лоаман мехкарий хьаийбеш латт.

Общественни хьисапе кулгал деш я культура ЦIагIара цхьайола кружокаш. Масала, района библиотека болхлочо М. Эпендиева мах боацаш кулгалду хоровой кружока. Маьхах оттаваь цхьаккха художник вац культура ЦIагIа. Халхара зале а ЦIеча уголоке а дIачуваьлча, бIаргагу хоза кийчъяь стендаш, призываш, лозунгаш. Художника М. Юсупхаджиева даьд уж балхаш.

ХIара сар-сарахьа цига бIарго йиш я культура отдела керда заведующи нов. Измайлов. Кружокий кулгалхошта практически новкъостал деш а художественни самодеятельноста дакъа лацархошта беседаш еш а хул из. ХIанз чIоагIа сакъердаме программа кийчъяьй коллективо. Цу программах шоай Шаьла районе хьекха ца Iеш, республика кхыча районашка а концерташ хьокхаргда цар.

Йолаш я мел эша творчески резерваш. Энтузиасташ-общественникаш юкъеозарах дерригa кхоачашхулаш дац. Уйла тIайохийташ кийчъяь занятей планаши программаши, иштта методикеи хила еза. ХIаьта кружокий кулгалхошта а эш дика болх ховча наьха новкъостал. Цудухьа шаьлахошта шефски новкъостал де лаьрхIад республика халкъа творчества ЦIено.

А. МИСЛОУРОВ,
Республика халкъа творчества цIен воккхагIа вола методист.

Скрепера машинист

Тракторист хила чIоагIа безам хиларо новкъостал дир Хасуев Салмана дешар дика чакхдаккха а шийна дуккхача хана денз дагадаьллар кхоачашде а.

Ткъо шу гаргга ха я цо трактора тIа болх бу. 1957 шера денз Грознерча наькъаш деча управлене болх беш ва механизатор.

Скрепераца болх бара дика говзал Iомаяьй Хасуев Салмана. Хадданза тракторцеи скреперацеи дикагIа болх бе гIерташ денгара-денга ший смена нормаш 150—160 процент кхоачаш а еш хьавоагIа из.

Балха говза мастер вола новкъост Хасуев семилетка сийленца кхоачашъечарна юкъе а хьалха латташ ва. Лоамашкарча Рошнечу — ГаланчIож яхача даьгIенашка тIабода тIоникъ буллаш, социалистически яхьа итогашка хьежача гIишлонхой Денна сийна хьалхара моттиг яьккхар Салман ва.

Мишта доах цо къахьегама доккхий толамаш? Хьалха латтача механизатора прогрессивни методаца бу болх. Лаьттан тIоадалгеи, категорегеи, моттига рельефагеи хьежжа трактора схема эргайоахаш, Iомаеш болх барах вIаштIехьдоал цун къахьегама овсарле лакхъе, болх ца беш йола ха кIезигъе.

Лаьттага хьежжа заслонкаца скрепера хьоанагIал лакхъеш латта атта ковша чу хьачуухаргдолаш болх бу цо. Лаьтта чIоагIа долча заслонка хьаелл 35—40 сантиметр. Иштта долча лаьтта хьоанагIал гаргa эзача ковша чу дукхагIа лаьтта хьачу а доагIаш, заслонка хьалхашка тIоа а хилий скрепера дукхагIа а аттагIа а лаьтта хьаэц.

Эггара хьалха болх дIаболабеча хана 17 сантиметрал кIоаргагIа лаьтта хьалацац цо, цудухьа цун трактор шоллагIча сухалах лел. Ковш аханел совгIа йизача цхьоалагIча сухалах болх бу тракторо. Цхьа ковш хьалйизача шоллагIчунца лаьтта хьа а доаккхаш вокхан чура лаьтта Iодоассаду.

Хасуев Салмана балха тIехь новкъостал ду ше лелаеча тèхника лерттIа гIулакх дарах. Трактораги скрепераги хьажара график нийса лелаю, вIашагIа хьекхалуча оатхалашта даьтта хьакхара чIоагIа терко ю.

Хасуев Салмана йоах: «Айса даьхача толамех кхоачамбаь Iергвац со. ХIанз а техника хьадала могар бокъонца хьадаккха Iомавеннавац со. Цунга бе мамогга болх байтар са сихагIа кхоачаш де деза декхар да».

У. ГАГИЕВ,
Нохч-ГIалгIай АССР-а тIонаькъаш дехкачеи ремонт ечеи управлене воккхагIа вола инженер.

ЙОККХА ДОХОД

Шелковской районе Ленина цIерахча колхозе шерагара-шерага жа боахама доход лакхлу. Дахача шера хинна доход 294 эзар сом я. Укх шера хьалхарча шера жан боахама доход 346,207 сом я. Укх шера еррига а цу колхоза доход 870 эзар сом я. Цо хьахьокх ерригача доходах ах доход жа боахамо лулга. Колхоза партийни организаце дика лелабу жа боахама болх. Жа-товарни фермашка болх беш ва 120 жа Iу. Цар болх чIоагIа терко е езаш ба.

Цу колхозе хIара бетта жа Iуй ди хул. Цу дийнахьа цхьаннахьа вIашагIкхет жа леладераш. Цар цига ювц шоай бетта итогаш, тIахулача бетта кхоачашде деза декхараш а оттаду. Цул тIехьа концерт а, кино а, лекцеш а хул цига. Жа леладерашта каст-каста лекцеш еш, лекцеш ешача группа кулгалдеш ва лакхехьара образовани йола саг.

Жа боахама къахьегамхошта юкъе даим болх беш ва 15 агитатор. Из болх лелабераш ба балха хьалхле лелаю жа Iуй. Царна юкъе ва жа Iуй бригадир нов. Атюгеев. Колхозе эггара хьалха еннай цунна коммунистически къахьегама ударника цIи. Цо кулгалдеча бригадо эггара хьалха дIадоладаьд Iай жа дахкаргдола болх. Iай даь Iоахарий бIаьсти даьчарел ялх килограмм дезагIа да, цул совгIа тха дукхагIа а лу цар. Юкъера лаьрхIача хIара Iаьхара тIера 3 килограмм тха яьккхай. Дахача шера Iай даьча Iоахарий цхьа Iул хиннача укх шера пхи Iул хургда. Шоай болх дика лелабарца белгалбаьнна ба жа Iуй А. Нагуманов, И. Недоводай, Э. Аташусов, И. Биопаев, иштта кхыбараш а.

Жа ларгара болх а дика лел колхозе. Жа лоргача пункте дика кийчъяь цIе уголок я, цига даим керда газеташ, журналаш, художественни книжкаш хул. Дика кийчдаь хьалдоаллаш да цига коммунизм хьалъяра моральни кодекс. Жа леладечар ийду тайп-тайпара газеташ: «Сердало», «Советская Россия», «Известия», «Правда», иштта кхыдараш а.

Н. БОЛЬБАСОВ,
Ленина цIерахча колхоза партбюро секретарь.

ДукхагIа металлолом

ЧIоагIа теркам тIабахийта леладе дезаш да металлолом гулъелга. Металлургически промышленноста, болати чони лоаладеча металлургашта хьалхашка латта доккхий декхараш чехкагIа кхоачашдара вай металлолом дукхагIа мел гулъю доккха новкъостал хургда.

Массехказа КПСС Нохч-ГIалгIай обкомеи Министрий Советои дукха районаш металлолом гулъе декхарийла яьяле а, из болх хIанз а во лел. Паччахьалкхенна металлолом дIачудалара план кхоачаш а яц.

Вай республике металлолом кийчдара ворхI бетта план 90,2 процент мара кхоачашъяь яц. Паччахьалкхенна металлолом дIачудалара план кхоачашъяьяц цхьаккха а районо, совнархоза 96 предприятеша, министрий Совета промышленноста дукхача предприятеша, колхозаша, совхозаша, иштта кхычар а. ДIаяла езачул 3258 тонн кIезигагIа металлолом паччахьалкхенна дIаеннай.

Металлолом гулъелга а из паччахьалкхена дIалулга а во леладу Грознерча Заводской, Ленински, Октябрьски районаша. Къаьстта во лел из болх Советски, Шелковской, Ачхой-Мартана, Ведана, Надтеречни, Гудермеса районашка.

ЦIаккха а металлолом гулъяра план кхоачашъяц совнархоза химзавода, Новогрозненски Грозненскии мехкдаьтта чакхдоахача заводаша, СМУ-3, СМУ-7, коммунальни боахама, юртбоахама продукташ кийчъеча министерстваша, кхычар а.

ДукхагIа йолча предприятей кулгалхоша дукха терко яц цу гIулакха, цудухьа цу предприятешкара металлолом хьаэцача пайдан йоацаш телха дIайоал.

Массайолча предприятешкарча профсоюзни организацеша новкъостал де деза дукхагIа металлолом гулъяра а из паччахьалкхенна дIаялара а.

А. БАРИНОВ,
Нохч-ГIалгIай Росглаввтормета управлене инженер-техник.

ЯЛАТ ЛОЧКЪАДАЬРАШТА СУД ЯЬЙ

640 килограмм совхоза мукх лочкъа а баь из чубахьа воаллачара из мукх а тIехь лаьцав «Старо-Юртовский» совхоза хьайбашка хьожаш хинна Автаев. Иштта 1777 килограмм кIа лочкъадаь хиннад «Аргун» совхоза хьайбашка хьожаш хиннача Батаева а.

Дош дийца а дийца, Автаева набахта валла 3 шу суд яьй Грозненски района халкъа судо. Халкъа судо иштта ворхI шу суд яьй къуна Батаева а.

СПОРТА ХОАМАШ



Укх шера 24 августа денз 30-ча августага кхаччалца город Грозне ерригсоюзни яхь эттар «Динамо» яхача добровольно-спортивни обществе кагирхой командашта юкъе волейбола хьалхле яккхар духьа.

Къонача динамовций мукъах яр «Динамо» йоккхача стадиона еррига площадкаш.

Хьалхара призеви моттигаш яхар духьа болабенна къовсам 7 дийнахьа лаьттар. Къаьстта чIоагIа сакъердаме яр Туркменера къона динамовцаш ловзаш хиннача площадкашка. Из хьинар дола, барт тайна мехкарий коллектив ше массаз ловз коттийлар.

Эггара дукхагIа очекаш яьха (7) туркменски спортсменкаш яхьашка теннаргаш хилар. Царна еннай «Динамо» яхача добровольно-спортивни общества кубок, Сийлен грамоташ, жетонаш, деза совгIаташ.

Кагирхошта юкъе кубок яьккхар Литверча динамовцаша.

Сурта тIа: Туркмене команда кубок хьаийцачул тIехьагIа шоай тренерца цхьана.

В. ВАТОЛИНА,
сурти тексти.

* * *

Минскера цIабаьхкаб «Спартак» яхача общества Центральни Совете хьалхле яккхара йолча яхье дакъа лаьца велосипедисташ. 25 километр велосипедаш хехкача спорта мастера Сениковас йоккха котало яьккхай: цох спартаковцашта юкъе Советски Союза чемпионка хиннай. Грознерча М. Крымова йиълагIа моттиг яьккхай.

* * *

Селхан Грозне дIайолаелар Нохч-ГIалгIайчен физкультурникай кхоалагIа спартакиада. Эггара хьалха яхь дIайолайир эрсий гIадж етташ бургацах ловзача «къахьегам», «Спартак» яхача а иштта кхыйолча а обществай командаша.

КхоалагIча республикански спартакиаде дIахьоргья 19 тайпа спортах йола яхьаш. Царна юкъе хургда яйга атлетика, латар, городки, шахматаш, футбол, волейбол, баскетбол яха а иштта кхыдола а спорта тайпаш.

Спортивни яхьашта юкъе дакъа лоацаш хургва ши эзари ах эзари совгIа Грознера а юрташкара а физкультурник.

Спартакиада торжественни хьаеллар хургда укх шера 16-ча сентябре Орджоникидзе цIерахча стадионе.

Р. АЛИМОВ.

Торжественни линейка

Вай мехкарча берригача дешархой санна доккха цIей дар селхан Грознерча № 56 йолча школа (Калинина цIерах поселок) дешархой а. Дика вIаштIехьъяьха дIайолайир школе хьалхара занятеш.

ХIара кердача дешара шера а санна дешархой торжественни линейка хилар. Школа ков хьалдиза дар школьники формаш а тIаювхаш, хоза кийчденна школе даьхкача берех. Къаьстта гIаддаха дар укх шера хьалххара парташ тIа ховшаш дола, цу денга чIоаггIа сатийса хьалхарча классашкара бераш, хIаьта уж дукха а да-кх цу бархI шерарча школе. Алхха цхьоалагIа классаш ялх я, хIаьта верригаш а укх шера школе дешаш 1200 дешархо ва.

Линейка йолалу. Керда дешара шу доладаларца гулбеннача дешархошка, цар даьшка-ноаношка, хьехархошка моаршал а луш, дика дешаш а дисциплина дика йолаш а дешара шу чакхдаккха ка яйла аьнна ловцаш а доахаш къамаьлаш дир школа директора В. Н. Кузнецова, завуча Н. З. Агаджановас, берий даьша-ноаноша нн. Лобкоси Орловаси, хьехархочо Л. В. Шмелевас, цхьоалагIча класса дешархоша Озиева Розас, Головко Наташас, кхоалагIча класса дешархоша Мизянков Володе, Шаптукаева Селижана, кхычар.

Торжественни линейка йистеяьлча хьалхара гургал техар. Бераш шошоай классашка чудоладелар. Йолаелар школе хьалхара занятеш.

ЦIаькха а ала дог доагIа къонача доттагIашка: Ираз долаш хилба шун никъ, деза бераш!

С. СУЛТАНОВ.

ЛадувгIа радиога

3-ча сентября:

6.40 — «Сиха дIахьу доакъар Iалашдара гIулакх» — передача (нохчий меттала); 6.50 — хоамаши передачай программеи; 7.15—«Мехкдаьттеи вахари» — беседа (эрсий меттала); 16.00 — «ХIанзара нохч-гIалгIай ашараш» — концерт; 16.25 — «Вай лоалахой болча» — передача (гIалгIай меттала); 16.40 — керда хоамаш (гIалгIай меттала); 16.50 — промышленноста болхлошта передача (гIалгIай меттала); 17.05 — керда хоамаш (нохчий меттала); 17.20 — «РадиоладувгIархой письмоех» — передача (нохчий меттала); 17.35 — советски фильмаш тIара иллеш; 18.00 — керда хоамаш (эрсий меттала); 18.15 — «Ераш да уж кердачун зIиргаш» — (эрсий меттала); 18.30 — нохч-гIалгIай лирически ашараш.

ТЕЛЕВИДЕНИ

18.00 — передачай программа; 18.05 — телевизионни кердадараш (гIалгIай меттала); 18.15 — «Моаршал да хьога, школа!» — берашта; 18.25 — киножурнал; 18.35 — КПСС XXII съезда решенеш вахаре. КПСС Назрановский райкома секретара новкъоста Хаматханова къамаьл. (гIалгIай меттала); 18.50 — Улицашка гIолла лелара бокъонех йола правилаш; 19.05 — передачай программа; 19.10 — «Альфа-Тета шифр» — документальни фильм; 19.25 — «ИйслагIа го» — художественни фильм.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре.

Йоккха зал — **«Са дега-гIоз».**

Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗIамига зал № 1 — **«Са зIамига доттагIа».**

Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30.

ЗIамига зал № 2 — **«Дон Сезар де Базан».**

Долалу: 1, 3, 5, 7, 9.

ЗIамига зал № 3 — **«Актриса».**

Долалу: 11.30, 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30.

«Родина» яхача кинотеатре.

Берий сеанс — **«Старожил».**

Долалу: Iуйрийна 9 сахьат даьлча.

«Са дега-гIоз».

Долалу: 10.40, 12.20, 2.10, 4, 5.40, 7.20, 9.

9 сентябре денз — **«Соццача хьатIабоагIа никъ».**

«Марат казей» — (йIаьхъяь сеанс).

Долалу: 9 сахьат даьлча.

Доазол дехьара

БIаьннех цхьа дешархо мара лицее деша водац Франце

ПАРИЖ, 31 август. **ТАСС-а корреспондента Н. Ленске** хьахойт: Ахканара каникулаш дIаяьнначул тIехьагIа 17-ча сентябре занятеш йолалуча французски школашка дешара керда шу доладала дукха ха йисаяц. Цхьабакъда деша даха ха йола бераш дерригаш а гIоргдац юха деша. Укх шера бIаьсти юххьерча школашкара дийша йистебаьнна миллионаш бола 14 шу даьнна французски дешархой дешара заведенешка дIахо деша дIанийсбалара гIулакх вIалла хIама а хургдий-хьогI, аьнна хеталуш, селла халача дахад укх тIеххьарча шерашка.

Алхха дешархошта даьхка ца Iеш, цар даьшта-ноаношта а бIарччача аьхки чIоагIа саготдеш дагадаьххад ер хаттараш: фу дергда дIахо? Мишта дIанийсвергва юкъерча школе воI е йоI? Профессиональни е специализированни школе деша дIабелча фу дар-хьогI уж? Хьанга кхайкаргволтеш гIо-новкъостал дехаш? ТIеххьара а, мичча бесса ийца а юкъерча школе бераш деша дIаэце, царна янза язгйоаца расходаш фу даь кIезигьергья-теш?

Официальни статистика цу хаттараштa луш дола жоп къиза да. Франце къаман образоване министерства информационни бюллетена тIа кепа теха арадаьннача эггара кердагIарча хоамаша хьахойт, мехка дешанза ца доала юххьера дешар дийша баьнначул тIехьагIа дIахо дешилга дитанза ца боалаш, хьалхе а яь цхьаккха а профессиональни кийчо а йоацаш производства балха баханза ца боалаш ба 14 шу даьннача дешархоех 45 процент совгIа дешархой.

Къаман образоване министерства официальни долча статистически хоамаша кхы а цIенагIа дувц: 14 шу даьннача французски хIара бIаь дешархочох юххьера дешар дийша ваьнначул тIехьагIа 33 саг духхьала производстве вода, 20 саг технически колледже е профессиональни школашка вода, 12 саг 16 шу даллалца юххьерча школашка хьайийлача курсашка деша вода, 9 саг дIахо ца а дешаш цIагIа вус, бIаь сагах алхха цхьа саг мара лицее деша водац.

Франце чIоаггIа ца тоъаш я профессиональни школаш, ремесленни центраш, технически колледжеш. 1960-ча шера моттигаш ца хилар бахьан долаш профессиональнии техническии дешар дIаходахьа йиш йоацаш 80 эзар дешархо висар Франце. 1961-ча шера иштта «гIозбаьннараш» 100 эзар хилар. Цу официальни статистика яхачох, хьалхе а яь цхьаккха юкъара технически е профессиональни кийчо а йоацаш бисар 14 шерагара 17 шерага кхаччалца ха йолаш бола 1 миллиони 270 эзари французски кагийнахи мехкарийи.

ХьалхагIа дIа мел дахарел а халагIа хургда ер дешара шу, аьлар Сена, департамента къаман образоване управлене директора.

Иштарча хьала цIенхаштта сагота я алхха берий даьй-ноаной хинна ца Iаш, мехка чухь образоване ерригача системана бокъонца демократически реформа елга французски правительствагара дIадехаш йола дукха нах юкъе боагIа демократически организацеш а.

АЛЖИРЕРА ХЬАЛ

ТУНИС, 30 август. (ТАСС). Алжирера укхаза хьакхаьчача хоамех. Къамий кортамукъален фронта Политбюрос араяьккхача заявлене тIа йоах «1-ча, 2-ча, 5-ча, 6-ча тIема округашкара а, хIаьта иштта къамий кортамукъален эскара генеральни штабагара а порядок оттаяраи городе Алжире массане юкъара кхерамзле Iалашъяраи шоай карарча бIунах шоашта байта беза аьнна хетташ бола бIу городе Алжире байтар дехаш кхайкарал де соцадаьд Политбюрос».

Хоамаш тIа белгалдоах, Къамий кортамукъален фронта Политбюрос даьча кхайкарала жоп а луш, ховш ма хиллара, хIанз укх сахьате гор. Алжирерча хьала тIахьожам лоаттабеча йиълагIча тIема округа малхбузехьарча даькъе тахан Iурра хьачудаьхкад Алжира къамий кортамукъален эскара регулярни доакъош.

Иштта хоам бу, столицаи Кабилии районашка тIахьожам лоаттабеча 3-чеи 4-чеи тIема округай командоване а ший аргIанна араяьккхай гор. Алжирагахьа тIаухача бIуна «хоадамболлаш духьале яра» тIахьехаш йола заявлени, яхаш.

ХIанзалца цар вIаши тIом беш моттиг хиннаяц.

Шоай бокъонашта тIехьа къовсам лоаттабу

АНГЛИ

Буксирни кемаши баржаши дотташ болча нахаи Лондонски порта управлененеи юкъе этта къовсам бахьан долаш 28 кема ца лелаш сецад Лондонски порте, Алапей хьакъехьара соглашени администраце телхаярах эттаб из къовсам.

Цхьаццадолча балхех луш долча алапей хьакъехьа барт вIаштIехьа ца баларах кхы а забастовка яьй Лондонски порта вест-индски докашка балхаш деш болча кемаш дотташ болча 120 саго.

АВСТРИ

Сацанза дIахо а еш я Австре шекара промышленностерча болхлой забастовка. Цар дIадех алапеш тIатохилга. Промышленноста цу даькъерча болхлоша «баллане а бокъонашта тIера ца боалаш» ду балхаш. Цо дикка лаьгIду предприятей балхаш, кIезигду предпринимателашка кхоача пайдаш.

ПЕРУ

Итт ди совгIа ха я «Сезерн Перу майнс» яхача американски монополе доалахьарча, мехка эггара йоккхагIа йолча аьшкеи цIастеи рудникашка Илои Токе-Палеи яхача моттигашка болхлоша забастовка ю. Цу рудникашкара 15 эзар болхло ва алапеш тIатохилга дIадехаш.

ЭКВАДОРА

ДIа а ца луш правительствас цхьа бутти ах бутти гоадаь алапеш дIадехаш а, хIаьта иштта 25 шера болх баьчул тIехьагIа пенсеш нийдара йола бокъо дIаехаш а Гуаякиле забастовка яьй паччахьалкхен школашкарча хьехархоша. Укх тIеххьарча бетташка забастовочни боламе хьинаре дакъа лоацаш ба Эквадора паччахьалкхен а муниципальни а школай хьехархой.

ТУРЦИ

Ялх сахьата забастовка яьй стамбульски кIадаш деча Бахарие фабрикерча болхлоша. Цхьабола болхлой балхара дIабоахаши, алапеш тIа а ца тохаш, балха нормаш лакхъеши предпринимателаша даьча гIулакха духьал баьннабар болхлой. Болхлой толаш чакхъяьлар забастовка.

(ТАСС).

СЕРДАЛО
4-гIа оагI. 2 сентябрь, 1962 шу.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахарен, экономикан, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.
1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.
Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.
СФ05119. Заказ № 4687.